

KERESZTYÉN IGAZSÁG

A Ω

XI. ÉVFOLYAM ♦ GYŐR ♦ 1944 ♦ MÁRCIUS ♦ 3. SZÁM

TARTALOM: Válságahalál. Budaker Oszkár. — Hitünk sarkköve és a mal ember. Groó Gyula. — Rabok legyünk vagy szabadok? Bácsi Sándor. — A történelem titka. Balikó Zoltán. — Tiszai Evangélikus Egyházkerület. Solyom Jenő. — Lélek és játék. (Jegyzetek Tamási Áron drámai munkáiról). Margócsy József. — Szélfjegyzetek. — Figyelő. — Írók, könyvek.

KERESZTYÉN IGAZSÁG

AZ EVANGÉLIKUS ÉRTELMISÉG FOLYÓIRATA

Felelős szerkesztő és kiadó:
Lic. Dr. KARNER KÁROLY.

Szerkesztő bizottság
D. Dr. PRÖHLE KÁROLY
elnöklete alatt:

Dr. Ajkay István, Benczúr László, Budaker Oszkár,
Dezséry László, Dér Zoltán, Groó Gyula,
Gyarmathy Dénes, Járosi Andor, Joób Olivér,
Dr. Kiss Jenő, Dr. Mády Zoltán, Mórocz Sándor,
Rozsondai Károly, Révész István, Scholz László,
Dr. Sólyom Jenő, vitéz Sréter Ferenc, Szabó József,
Várady Lajos, Vargha Sándor, Veöreös Imre,
Dr. Vető Lajos, Dr. Wiczián Dezső, Wolf Lajos,
Zászkaliczky Pál.

MEGJELENIK MINDEN HÓ ELEJÉN.

Előfizetési ár: egész évre 10 P, félévre 5 P, egyes szám 1 P.
Postatakarékpénztári csekk számla 45.031.

Szerkesztőség: Sopron, Arany János-u. 9.
Budapesti szerkesztőség: XI., Tétényi-ut 9.
Kiadóhivatal: Sopron, Arany J. u. 9.

Közlemények utánnyomása a szerkesztőség engedélye nélkül tilos.

Kérelem.

Néhány évvel ezelőtt a „Die Furche“ c. német folyóirat 1933.-i évfolyamát (félvászon-kötésben, barna háttal kötve) kölcsönadtam valamelyik fiatal testvéremnek. Mivel magamnak a kölcsönzést nem jegyeztem fel, ma már nem tudom, hogy mikor s kinek adtam kölcsön s talán az illető is elfeledte, honnét származik a kötet. Mivel ma a kötetet nem lehet pótolni, nekem pedig szükségem volna rá, ezúton kérem, hogy akinél a könyv van, azt nekem szíveskedjék visszaküldeni.

Dr. Karner Károly, egyetemi tanár,
Sopron, Arany János-u. 9.

Váltságahalál.

Csodálatos élet volt Jézus Krisztus élete. Tömegeket vonzott tanítása, még inkább szárnyára vette nevét a hír csodatettei miatt. De sem tanítása, sem csodatettei nem tudták volna megmenteni ezt a nevet attól, hogy feledésbe merüljön. Hogy annyi idő után is millióknak és millióknak mindennél drágább, azt halála teszi. Az a körülmény, hogy halála váltságahalál volt. Nem véletlenül történt, nem tragikus bukást hirdet keresztje, hanem ez volt a küldetése: „Az Embernek Fia nem azért jött, hogy néki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és adja az ő életét váltsággul sokakért.“ (Mát. 20, 28.)

A jelen megkönnyíti, hogy megértsük ezt a „dogmatikus“ fogalmat: váltságahalál. Ma százezrek halnak meg másokért. Meghalnak, hogy mások éljenek. Haláluk „megváltja“ az otthonmaradtakat attól, hogy rajtuk is végiggázoljon a háború borzalma és magával ragadja őket is a tömeghalál. A jelen tehát kézzelfoghatóan szemlélteti, hogy lehetséges olyan halál, amely másoktól halálos veszélyt hárít el és mások számára életet jelent. Az ilyen halál váltságahalál.

Egyedül áll a maga nemében Jézus Krisztus váltságahalála. Kettős vonatkozásban van megváltó ereje. Elhárítja Isten haragjának ítéletes veszélyét, amelyet az ember vétkezése felidézett és megszünteti azt a másik veszélyt is, hogy az emberiség, kiszolgáltatva a gonosz pusztító erejének, lassan magamagát tegye tönkre. Jézus Krisztus váltságahalálában magára vette Isten haragját és ebből a halálból kijózanító és felszabadító erő árad a gyűlöletében és önzésében elvakult és tehetetlen ember felé.

A jelen a váltságahalál ezen jelentőségének felismerését is megkönnyíti. Napjaink borzalmaiban lehetetlen meg nem érezni Isten ítéletének szelét! Csak Krisztus váltságahalála jogosít fel bennünket a reménykedésre, hogy — Őreá való tekintettel — a végpusztulástól még megment a kegyelem!

A háború az embert is leleplezi minden gonosz indulatnak való kiszolgáltatottságában. Megértjük, hogy ember- és természetfeletti erőre van szükség, hogy a gonosz ekkora hatalmából kiragadja az emberiséget és ebben a tekintetben is újból minden reménységünk Jézus Krisztus váltságahalála.

A jelen nagybőjtnek ezért különösen nagy a jelentősége. Esmélkedésre int, hogy a sokak táborába tartozunk-e, akiknek Jézus Krisztus a maga váltságahalálával kibeszélhetetlenül nagy szolgálatot tett. Hív, hogy szaporítsuk ezt a táborot, hogy több legyen ebben a világban a jobb jövőre való megkegyelmeztetés reménysége, több a jószág és szeretet gyógyító ereje.

Budaker Oszkár.

Hitünk sarkköve és a mai ember.

„Mi más a vallás és kultúra, ... mint az emlékeknek apró, beidegzett liturgiái, s családnak, kis közösségeknek iratlan hagyományai ételben, viselkedésben, ruházatban, s elfojtásokban“, — mondatja egyik modern regényhősével Márai Sándor. Valóban, arra, amit értelmiségünk általában vallásnak nevez, megdöbbenően illik ez a jellemzés. Ebbe azután csakugyan belefér minden, ami a vallás gyűjtőfogalma alatt a mai ember lelki világában megtalálható. De vajjon beletartozik ebbe az is, amit „evangélikus vallás“-nak nevezünk? Tisztában vagyunk egyáltalában azzal, mi az „evangélikus vallás“?

Gondolkodó egyháztagjaink előtt bizonyára nem egyszer felötlik a kérdés: mit is jelent az voltaképen, hogy én evangélikus vagyok, miben áll evangélikus voltom? Különösen úgy reformáció ünnepe táján szokott ez a kérdés a lelkekben felbukkanni, hogy azután ismét hosszú időre visszasüllyedjen az érdektelenség homályába.

Némelyek számára talán éppen az utóbbi hónapokban sok port felvert egységmozgalom tette ezt a kérdést időszerűvé. Voltaképen mi akadály a keresztyén felekezetek egyesülésének, hiszen — úgy vélik sokan — istentiszteleti szertartásokban úgyszólván egyre inkább hasonlítunk a katolikusokhoz? A reformáció korabeli tanvita talán már el is veszítette élet s időszerűségét. „Igaz-e még ma is Luthernek?“ (V. ö. a folyóiratunk múlt évi októberi számában e címen megjelent cikket, valamint ugyanott a „Korszerű-e még a reformáció?“ c. cikket.)

Feltételezhető, hogy — legalább is hallomásból — a legtöbben tudják, hogy egyházunk alapvető tanítása, *hitünk sarkköve* az „egyedül hit által való megigazulás“. Ennek a tanításnak értelmével azonban már igen kevesen vannak tisztában. Emlegetni ugyan gyakorta szoktuk, azonban — talán éppen ezért — szólamná vált. Megüresedett héjja mögött nem lüktet élet. Lelkes hangoztatása sokszor elképesztő tévedéseket takargat. Az őszintébbek és komolyabbak ezért inkább hallgatnak róla, nem akarván elárulni tájékozatlanságukat. Érdemes a „hit által való megigazulás“ tanításával kapcsolatos vélekedések és a körülötte felburjánzott tévedések fölött egy kis seregszemlét tartani.

Értelmiségi híveink előtt ez a tanítás igen sokszor már csak azért is ellenszenves, mert — „tan“, *dogma*. A főként közép-osztályunkban lábrakapott individualizmus és szubjektívizmus — mindakettő lényegileg a liberalizmusnak, végső fokon a felvilágosodásnak az öröksége — általában tiltakozik minden megkötöttség ellen. A tekintéllyel fellépő egyházi tanításnak, a kötelező érvényű dogmának már a neve és fogalma is kellemetlen érzéseket kelt. Mire való volt akkor a reformáció, ha nekünk

még mindig dogmáink vannak? Hogyan lehet a keresztyénség lényegét, evangélikus hitünk sarokkövét éppen egy „tan“-ban keresni? Hiszen a keresztyénség élet, mégpedig szabad és független élet! A „protestantizmus“ lényege éppen a szabadságban, a „lelkiismereti szabadságban“ van!

Akik ebbe a — sajnos nagyon is elterjedt — tévedésbe beleesnek, azoknak a számára a hit által való megigazulás tana a legteljesebb felelőtlenség birodalmába szóló szabadságlevéllé válik. Higgyen mindenki azt, amit akar! Hogy ez a teljes szellemi és lelki anarchia milyen távol áll a reformációtól, evangélikus hitünktől, azt talán mondanunk sem kell.

Nem sokkal különb helyzetet teremt a hit által való megigazulás tanának egy másik ugyancsak elterjedt félreértése. A hit az, ami üdvözít, mondják sokan s hiten értik az ember meggyőződését, vagy még annál is kevesebbet: a szubjektív vélekedést, üdvösségen pedig elsősorban a földi boldogságot. Mindenki üdvözüljön a saját hite szerint, — ez a nagyfrigyesi mondás tulajdonképpen a hit fogalmának teljes félreismerésén alapul. A hit itt voltaképpen nem más mint önáltatás, önmagunknak illuziókba ringatása, autoszugesztio, valami vallásos színezetű cueizmus. Ilyen értelemben szokták emlegetni, hogy „boldogok, akik hisznek“. Mintha a hiszékeny naivitás, vagy a mindenbe beletörődő fatalizmus keresztyén, vagy éppen evangélikus jellemvonás volna.

Egészen más oldalról éri a hit által való megigazulás tanítását az a vád, hogy *erkölcsi gyümölcstelenséget* eredményez. „Nincsen szükség jócselekedetekre, ha a hit magában is elég az üdvösségre, éljen hát ki-ki kénye-kedvére.“ Már Luthert is ezzel a váddal illették a rajongók s római katolikus ellenfelei egyaránt. Ez a vád azóta sem némult el. Sokszor egyenesen azt a hírt terjesztik, hogy az evangélikus egyházban nem is szabad jól cselekedni. Méltatlan ez a tanítás az ember erkölcsi személyiségéhez — mondják, — a fejlődés, a tökéletesedés gondolatához. Az igazságosság arculcsapása az, hogy az emberek ne érdemeik szerint részesüljenek jutalomban és büntetésben. — Innen érthető az a megdöbbentő tény, hogy evangélikus híveink nagy többsége nemcsak hogy nem tud mit kezdeni a hit által való megigazulás tanításával, hanem — öntudatosan vagy öntudatlanul — a jócselekedetekért, saját érdemből való megigazulás alapján áll.

Még azok is nehezen tudnak megbékülni ezzel a tanítással, akik pedig „komolyan szeretnék keresztyének lenni“. Úgy érzik, hogy ezek a fogalmak: kegyelem, szeretet, hit, új élet, irgalmasság, stb. ugyan evangéliumi csengésűek, de az „Isten igazsága“, „megigazulás“ fogalma ószövetségi színezetű, ridegen hangzik. Szerintük idejétmult hitviták ódon fegyvertárából valók ezek, amikre ma már nincs szükségünk. Az az igazságmag, amit rozsdás, csikorgó vértjük takar, ma már egészen máskép is kifejezhető, sokkal korszerűbben és hangzatosabban.

P. de Lagarde*) volt az, aki még a múlt században kiadta a jelzőt, hogy a megigazulásról szóló tanítás Pál apostol zsidós találmánya s mint ilyen keresztyénségünkől elvetendő. Véleménye ma is élénk visszhangra talál.

Legyen ennyi elég a hit által való megigazulás tanítása körüli tévedések felsorolásából. Már ez a csokor is világosan mutatja, hogy mennyire szükség van ezen a területen a fogalmak alapvető tisztázására. Most meginduló cikksorozatunk ebben szeretne azoknak segítségére lenni, akik komolyan meg akarják ismerni és át akarják élni evangélikus hitünk sarkkövét: a kegyelemből hit által való megigazulás tanítását.

Groó Gyula.

Rabok legyünk vagy szabadok ?

Az önismeret harcában sokszor ostorozzuk magunkat azzal a váddal, hogy a mi magyarságunk csak ünnepelni tud. Ha ez volna a legnagyobb bűnünk, akkor ezzel a bűnnel még a világ legkülönb népe lehetnénk. Az önáltatás, vagy öntudatébresztés u. i. szerte a világon használ olyan kifejezéseket, amelyek nem egyebek költői fogásnál, vagy a homokszemig unalmas közhelyeknél, amit a világ szellemáradata mindenhová elsodor. Ilyen kifejezések: „most, vagy soha“, — „az utolsó csepp vérünkig“, — „élet — vagy halál“, — „rabság — szabadság“ — a világ minden népességénél zengő cimbalmok, amiknek megvan a maguk hangulatkeltő varázsa és amik sokszor belejátszanak nemzetek életütemébe.

Ilyen gyökértelen önvád, vagy ha tetszik önáltatás, hogy mi magyarok rettentően tudunk ünnepelni és életmezőink szellemi térségein hamar lángra lobban a szalma.

Senkise botránkozzék meg rajta, ha kimondom, hogy ez nem így van és talán jobb lenne, ha máskép volna.

Mi: magyarok nem tudunk ünnepelni. Szellemáramlatok messziről hozott muzsikájára hamarosan ráhangolódunk, de olyan óvatossággal és olyan félenken, hogy mire meg kellene indulnunk annak ütemére, inkább helyben maradunk és nézzük, vagy legalább is mímeljük az új világ új táncait. Ezért nem volt még nálunk pl. gyökeres, népi forradalom és nem is lesz.

Ezért elképzelhetetlen nálunk olyan egetverő zaj, mint amivel nemrég a fasizmus ünnepelt, azért nem születik nálunk olyan vezényszóra robbanó, hatalmas sorakozó, mint amire a nemzeti szociálizmus menete megrázkódtatta a földet és ezért nem ragyog rólunk úgy a gloire, mint a francia forradalmat ünneplő párizsi tömegben. A lobogó fanatizmus nálunk pecsenyéket akar pörkölni a politikai hatalom ócska-piacán, de — hála Istennek — nem süttögetjük még a más táborok Dózsagyörgyeinek húsát és nem áldoztunk 56.000 embert az oláhok mintájára a Codreanu-

*) Paul de Lagarde múlt századi német vallástörténész. Támadta Pál apostolt, a reformációt s az Ószövetséget. Tanítását a legújabb időkben felújították a német egyházi harcban.

vasgárdista, illetve nyilas ügyben. A magyar lelkesedés nem halt ugyan ki, de ma aluszik. Nem tudunk tehát ünnepelni! Az alvó csipkerózsikát még nem csókolta életre a királyfi csókja.

Ne igen örülünk ennek a lelki állapotnak. Akár tétovázás, mert úgy gondoljuk, hogy akár erre, akár arra lelkesednénk, reáfizetnénk, akár lelki megmerevedés: a történelem az ilyen „sehonnai” lélekért csak pillanatnyi nyugalommal fizet, de az örök javakat és utakat a vércsatornák jelzik. Attól lehet tartani, hogy a magyarság lelki világában érvényesül az anyagi világ rugalmasság-törvénye, amely éppen határt szab az örök feszültségnek és számol a megmerevedés végzetével. A régi falból kivert hábarcsot nem érdemes összetörni s felhasználni, mert nem kőt; a sokszor melegített vas kiég és merevedik. *A magyar lélek annyiszor fázott már az idegen érdekekért való vágóhíd pallosától és annyiszor lánggal égett már csalóka érdekek harci tűzében, hogy ma már akkor is fél az ujját megégetni, ha talán testét védhetné meg vele. A történelem pedig nem ismer másra tolt felelősséget s így ezért a lelkiségünkért mi magunk leszünk vagy áldottak vagy kárhozottak.*

Nincs igazi nemzeti érzés ünnepünkben. Nem tudjuk ünnepelni tehát igazán március 15-ét sem! Március 15-ét édesapám gyermekkorában még olyan pompás népi felvonulásokkal ünnepelte a falu, hogy minden valamire való legény lovat szerzett és az öregekkel együtt a szabadságharc és Kossuth-nóták hangjával vonult cigánybandástól és az urakkal végig a falun. Ma már a rissz-rossz márciusi versek és hivatalos szónokok mutogatnak vissza ferde, vagy egyenes szemszögből a nagy idők tisztító tűzére. Történelmi emlékké kövesedik lassan március 15.-e, amelynek emléit nem szívja már az unókák éhes szája, mert a felekezeti politika átértékelt történelme ezt a tejet mérges tollal irogatta s most úgy vagyunk, mint mikor a kis gyermeket úgy választja el az anya, hogy erős paprikát szór emlő-bimbójára, hogy a követelődő kis apróságnak elmenjen a kedve a szopástól. Hogy ez mennyire így van a márciusi gondolat tal is, mutatja, hogy legutóbb egész nyugodtan arcul vághatta Kossuth Lajost a magyarsághoz soha semmi érzékkel sem húzó sajtó, a nélkül, hogy a felekezeti lapok tiltakozásánál egyéb történt volna. Különben már iskolás-gyermek koromban is az volt a márciusi nemzeti egység, hogy az akkori rendelkezések szerint nem március 15-ét ünnepelték katolikus iskolástelevéink, hanem április 11-ét és mivel nem ment minden szó nélkül a kokárdás, ünneplős evangélikus és katolikus iskolások találkozására, a magyarok istenének nagyobb dicsőségére jól összeverekedtünk. Imé a magyarság egyik felét március idusa a népre, a másik felét a törvényeket szentesítő királyra irányította. Március 15-ének történelmi gyümölcséből sem a magyarság harapott legnagyobbat, hanem elsősorban a Bach-korszak hivatalnok-serege és a szabadságharc mellékhatásaként kivirágzott ál-liberalizmus gyümölcse: a zsidó térfoglalás.

Amilyen arányban ittmaradt az egyik és amilyen számban lopakodott be a másik, olyan számban vette kezébe a kiszorított magyar a vándorbotot és ment, menekült Amerika gyomrába, hogy az új világ új életnedveként szívódjon fel, amikor a lélek már kialszik.

És amilyen arányban repültek az érdemszalagok, bárói címek és telekkönyvi bejegyzések az új honfoglalók nyakába, olyan arányban csú-

szott ki a magyar föld az álmvilágba merült magyar nemes alól és nem a magyar nép kezébe, hanem a lábát jól megvetett, élelmes és takarékos „új” magyarok talpa alá.

A három millió koldus pedig későn eszmélt arra, hogy mennél inkább lesz hivatalos ünnep március 15.-e, annál inkább csak ünnepelni, de nem élni kell a márciusi gondolatot.

Természetesen ez a megállapítás nem ment fel bennünket március 15.-ének vádja alól. Ez a vád 1944-ben halálosan komoly.

Kipattan-e szívünkéből a bátor kiállásnak vállalása: Rabok legyünk, vagy szabadok? Úgy veszem észre, hogy sorsunkkal nem is igen akarunk törődni, csak a létünkkel. Pedig a magyarság nem árulhatja el fajtájának, nemzetének sorsát és örök hivatását pusztá léteért. Nem adhatjuk el lelkünket, becsületünket és szívünket és húsunkat a bőrünkért! Az a vásár, ahol csak a lét marad meg: halál! Vissza kell mennünk ahhoz az első márciusi belső vonzáshoz, amelyik nemesi magyar szívvel lehajolt a póri magyar kézhez és ki merete mondani a testvériség szavát. El kell felejtetni az ünnepi márciusok hivatalos ízét és meg kell keresni a mindennapi márciusok szeretetlancát, hogy el ne szakítson bennünket egymástól London—Berlín—Moszkva szerelmi háromszögének vonzása. Kezet kell fognunk persze náluaknál erősebbekkel, hogy fajtánk és keresztyén-ségünk megmaradhasson, de ne ölelkezzünk és olvadozzunk, mert ez megcsúfolása a márciusi gondolatnak. A mai idők élet-halál rettentése nem más, mint március 15.-ének vádja: eladtuk elsőszülöttségi jogunkat hamis pénzekért, most könnyel, vérrel, verítékkal kell lemosnunk március 15.-éről azt a gyalázatot, amit gyenge utódok és erőszakos utódlók rákentek!

Bácsi Sándor.

A történelem titka.

Rohanó események áradatában ma sokan érzik, hogy nemzedékünkre a történelemnek kivételes súlya nehezedik. Amint mondani szoktuk: „történelmi napokat élünk” ... a politikusok „történelmi fontosságú tanácskozásokon” vesznek részt ... ma mindnyájan „történelmet írunk” szavainkkal és tetteinkkel. De az új világháborúnak már ötödik esztendejében járunk. S lassan megelégtünk nemzedékünknek ezt a „történelmi” szerepét. Az állandó feszültség agyoncsigázott és szeretnénk már újra kevésbé „történelmi” napokat élni. De nem sikerül. Akármennyire is fáradtak vagyunk, elvégre mégsem lehet egyszerű kézlegyintéssel elintézni korunk szálguldo eseményeit akkor, amikor tudjuk, hogy a sorsunk dől el bennük a keleti fronton éppen úgy, mint a zöld asztaloknál. S ezért a tehetetlenségért meggyűlöltük a történelmi napokat. A lepke gyűlölete ez, amelyik akarata ellenére is mind közelebb repül a gyertyalánghoz, hogy végül is semmivé égjen egy szempillantás alatt. De vajjon így van-e? Valóban tehetetlenek vagyunk a történelem vasszekere előtt? Feltétlenül meg kell dermednünk s várunk a halálos pillanatot? Nem lehetne felülkerekedni? Hát mégis a történelem az úr felettünk s nem az ember alakítja a történelmet? Nehéz kérdések. Annál súlyosabbak, minél mélyebbről szakadnak

ki megrettent nemzedékünkben. Goethe halálra rémült boszorkányinasá-hoz vagyunk hasonlóak, aki az ellopott varázshatalommal még el tudta indítani az eseményeket, de megállítani és irányítani már nem.

Ha kérdéseink a megrendüit, hitetlen lelkünkben szakadtak is ki, a feleleteket csak keresztyén módon találhatjuk meg. Amikor megkeressük ezeket, tudnunk kell, hogy akarva, nem akarva Isten előtt állunk!

Az átlag-ember történelem alatt azt a folyamatot érti, amelyben az idői egymásutániság sorrendje szerint élő lények s életkörök feltűnnek, kifejlődnek, majd elsorvadnak és újaknak adják át helyüket. A történelem olyan, mint valami hatalmas folyam, amelyen keresztül tovaárad a szüntelen változó világ lüktető ritmusban. Ez a felfogás azonban a történelmet csak az időnek külső burkában ragadja meg. A görögök ezt „kronosz”-nak nevezték. Ez az az idő, amit órán megmérhetsz s amit napokba, hónapokba, évekbe, egyszóval naptári időszakokba foglalhatsz. Itt azonban még válaszolatlan marad minden kérdésünk. Ahhoz, hogy a történelem titkához közelítsünk, meg kell ragadnunk az időt egy pontban. Az előbbi képünkkel maradva, le kell guggoljunk a folyam partjára s a hömpölygő vízből egy cseppnyit tenyerünkbe kell emelnünk. Ezt az időpontot a görögök „kairosz”-nak nevezték. Szemléletesebben úgy is mondhatnánk, hogy a történelem kívülről olyan, mint célja felé rohanó áradat. Ennek egy pillanatnyi metszete a megfoghatatlanul nagyszerű történelmi időpont. „Kronosz” az óra lankadatlan ketyegése, amely hirdeti a tovasuhant időt. „Kairosz” pedig az Isten órájának megkondulása, amely a „kronosz” rohanó áradatából kiragad s az idő végére, az örökkévalóság küszöbére, Isten elé állít! A történelem titkának megértése s ezzel kapcsolatban valamennyi kérdésünkre a válasz a „kairosz” megértésétől függ.

A történelmi időnek metszete, Isten órájának kondulása embereket ragad meg ott és úgy, ahol és ahogy vannak. A holtaknak ehhez nincs közük. Eleven emberekről van szó, akik bent állanak a zajló események között. Valahányszor Isten órája üt, a „kronosz” kairosszá változik. Feltűnik az időnek a vége és az örökkévalóság jó illata árad a levegőben. De, mikor nincs így? Hiszen Isten szava, az Ige állandóan szól s így az ember állandóan Isten színe elé van idézve. De az embernek megvan a maga választó szabadsága. Két út áll előttünk. Amikor Isten órája üt, megállhatunk az örökkévalóság küszöbén boldogan, hogy Isten méltat minket megszólítására. Így nemcsak halljuk Isten Igéjét, hanem annak engedelmeskedünk is. Ezzel a „kairosz” áldott alkalmammá válik számunkra, amikor Isten mellett dönthetünk. De ennek az ellenkezőjét is megtehetjük. Tovább úszhatunk az árral s nem vagyunk hajlandók annak felismerésére, hogy az időnek végére érkezünk, hanem tovább sodortatunk a hömpölygő „kronosz”-szal. Nem úgy van tehát, hogy a történelmi idő rohan s számunkra nincs más lehetőség, mint játékszerként suhanni halálos hullámon halálos örvények felé. Isten órája megkondul s ezzel az adott pillanat szabad döntés elé állít bennünket. Ezért a szabad döntésért új és mindig új az életfolyamat. Csak látszólag olyan, mint a másolata megelőző sorsok állandó ismétlődésének. Nem. A régieknek átszarmaztatásán belül új erő, új döntés feszül, hiszen új „kairosz” adatik új személyiségeknek. Paradoxonnak tűnik fel, de megváltozhatatlanul így van. Hiszen

Isten sem úgy teremtett, hogy megindította az életet egyszer s ezzel befejezte teremtő tevékenységét, hanem Isten úgy Teremtő, hogy má is állandóan teremt folytatólágosan. Isten az, aki a történelmi időpontokból, mint megannyi villanó vízcseppből hozza létre a történelmi folytonosságot. Mindig új szituációkat hoz létre s ezzel mindig új döntések elé állítja az élő embereket. Választó szabadságunk miatt a történelem esetlegessé változik, de ez az esetlegesség, nem vak véletlen és kiszámíthatatlan sors szeszélye, hanem a szabadon cselekvő Istennek fölényes akarata úgy, hogy benne és általa ugyanakkor kegyelmes Atyának mutatkozik előttünk.

Isten órája megkondul és az embernek döntenie kell. Azonban az emberben a választó szabadságot keresztezi a szükségképpenség, önállóságunkat keresztezi a sorsszerűség. Ezért a kifejlődő történelem drámai, sőt tragikus! Bár nem volt így kezdettől fogva. Hiszen a történelem nem volt mindig halálos. Isten parancsolt s amíg az első emberek engedelmeskedtek vagyis a „kairosz” döntéskor Isten akaratát hajtották végre, a történelem boldog volt és békességes. Az ember azonban bűnbe esett! Volt egy „kairosz”, amikor az ember, Isten teremtménye választó szabadságával visszaélt és megtagadta Isten iránti engedelmisségét. Ez a történelem tragikus fordulópontja. Isten órája ütött, az Ige szólt, a „kairosz” engedelmisségre hívott — és az ember megindult a maga útján. Szembe fordult az Istennel. Olyan akart lenni, mint az Isten s ezzel elvesztette a történelmi életének boldogságát. Az ember hadat üzent az Istennek!

Ettől a pillanattól kezdve az ember történelmi élete Isten haragja alatt roskadozik. Mivel Isten akarata az, hogy amivel az ember bűnt követ el, azzal bünhődjék, a mi büntetésünk azóta a szüntelen kiújuló háború minden borzalmával együtt. Tulajdonképpen Isten ellen vívjuk. De ezt csak a történelmi időpontok, a „kairosz”-ok döntései mutatják. A folyamatos időben a „kronosz”-ban mindenki vívja mindenki ellen a lét elkeseredett háborúját. Az emberiség történelme most már olyan, mint örült gyermekek gonosz játéka a jog és a szabadság örve alatt. De elveszett a jog és a szabadság. Rettenetes bünhődés az egész történelem. Egy-egy új háború tehát nem más, mint hogy a „kronosz”-ban aktuálisá változik a mindig új „kairosz” istentelen döntése. Mivel pillanatnyi szemhunyas nélkül állandóan benne élünk az Isten elleni háborúban, nem újság, ha kézzelfoghatóan is újra meg újra kitör közöttünk a mind szörnyűbb és kegyetlenebb háború. Nem történik más, mint hogy akuttá válik a rejtett valóság, felszínre jut állandó háborúban-állásunk. Ilyenkor harcolunk a családban, a társadalmi osztályokban, nemzetek között és fajok között. Éppen ezért a háború végét nem békekonferenciák és zöld asztalnál meghozott megegyezések adják, hanem az a lehetetlen lehetőség, hogy véget érjen az Istennel szembeni harcunk, elintézést nyerjen az ősbűn és az ősgonosz kozmikus problémája és végre megköttessék Istennel újra a Béke!

Megfoghatatlan csoda, hogy ez megtörtént. Már az magában véve is csoda, hogy Isten a lázadásunk és hadüzenetünk után is fenntartja az életet. De ki tudná valaha is felérni ésszel Istennek kegyelmét, hogy Isten nem hagyott pusztulásba rohanni bennünket az esztelen „kronosz” hullámain, hanem továbbra is „kairosz”-t ad? Csoda, hogy Isten türelmes, hogy megőrizte továbbra is a világnak rendjét, hogy akaratával mindig elhárítja felőlünk a tökéletes romlást s hogy elviselhető állapotban tartja.

a világot és benne az embert. Ez mind — kegyelem! De mégis, ez nem adott teljes megoldást. Ezzel csak azt érte el az Isten, hogy újra kiáltani kezdtünk Isten után! Rajtunk csak az segített, hogy Isten parancsközlései után megnyitotta előttünk atyai szívét. Titok és csoda, hogy Isten szeretete nyilvánvaló lett. „Az idő teljességében (kairosz!) elküldte Isten az Ő Fiait!”

Isten békét kötött az emberrel. Jézus Krisztussal, a Békesség Gyermekeivel megkezdődött a történelem végső szakasza. Ketté vált a történelmi folyamat s a még jobban kiéleződött harcok és háborúk között megszületett, él és kibontakozik a Békesség. Isten nem úgy kötötte meg a békét velünk, hogy megsemmisítette volna az istentelen döntésekből származó istentelen történelmet. Amikor a gazda látta, hogy ellensége éjszaka a búza közé rossz magot vetett s az kihajtott, nem parancsolta meg szolgáinak a gaz és a gyom kiszagatását. Hiszen nem kímélhették volna a búzát. Inkább megvárja türelmesen az aratás idejét, amikor majd könnyű szétválasztani a pelyvát az aranyló búzaszemektől s mindegyiket a maga helyére takarítani. Nem is cselekedett Isten úgy, hogy az engedelmes döntésekből eredő istenes történelem magába szívta volna lassanként a gonoszt. Hiszen cseppnyi kovás megkeleszti a tésztát. Éppen az volt Isten csodálatos szerető tette, hogy a kettőt együtt tartja, egymásban, összefonódva, itt ezen a földön és ebben a történelemben szétválaszthatatlanul. A történelem vége tehát nem akkor jó el, amikor a jó elnyelte a gonoszt, akkor sem, amikor a még jobban dühöngő istentelenség felémészti Isten türelmét, hanem az aratás napján, amikor Isten órája utoljára kondul, amikor a folyamatos „kronosz“-t utoljára szeli ketté a nagy-szerű „kairosz“, hogy minden élő és megholt Isten színe elé idéztessék — ítéletre!

Isten szerető szíve kitarult és a megváltás „kairosz“-ában az Ige testté lett. Éppen ez volt a békekötés, hogy Isten Igéje testté lett. Jézus Krisztus nem kerülte ki a „kronosz“-t, testté lett, vállalta az ember minden istentelenségét, Teremtője elleni lázadását ennek minden büntetésével. De mivel Jézus Krisztus volt az, aki vállalta ezt, új út nyílt az ember számára, az Isten iránti engedelmesség csodálatos, megrendítően szép, új útja! Úgy szerezte meg tehát számunkra az Istennel való teljes békességet, hogy belement az ember istentelen háborúskodásának kellősközepébe. Nem mennyei jel adott nekünk békét, hanem az Ige, aki testté lett. Nem az angyalok zöld asztalánál kötött meg az Istennel való béke, hanem a harctér véres, gomolygó forgatagában. Ez eljegyzí mindazoknak útját, akik a Krisztusban megbékéltek az Istennel. A keresztyének útja nem az istentelen emberi történelemből való menekülés mennykóros rajongással. De nem is annak naív és hitetlen elképzelése, hogy a krónikus romlottságunk lassan elfogy s itt a földön létrejön a teljes Békesség Országga. A keresztyén ember Isten gyermeke, akinek nem lehet más lehetősége a további életre, mint Jézus Krisztusnak követése. Bent maradni a harcokban és az istentelenség növekvő áradatában, a mind elkeseredettebb gyűlölködésben s ott egyfelől megmaradni mindvégig Isten megbékélt gyermekének, másfelől hirdetni marakodó, egymásttépő, vesztükbe rohanó embereknek a nagy „kairosz“ ajándékát, a „Treuga Dei“-t! Ez persze nem megy símán. Minden más harc eltörpül mellette. Ez Krisztus harca a Gonosz ellen. Paradoxon, de ismét megváltozhatatlanul para-

doxon, hogy a békeséget **harccal** kell megszerezni. Istennel való békeségért meg kell vívni Krisztusnak harcát! De így van. A keresztyén egyház a maga igazi állapotjában mindig „ecclesia militans” és a keresztyén ember „miles Christi”. Csakhogy ez a harc egészen más, mint az ember harca. Ezt nem Isten ellen, hanem Istenért vívjuk. A fegyverek pedig nem naturalisak, hanem lelkiek. Éppen ezért ez a harc nem reménytelen, hanem tökéletesen bizonyos a győzelemben. Mert a hadvezér nem az **ösbűnre** csábító Gonosz, hanem a „Christus triumphator!”

Istennel szemben a harc tovább tart. Ne áltassuk magunkat hamis illúziókkal. Sőt egyre fokozódik. Minden új háború ennek a ténynek kétségtelen jele. Minél démonibbá változik a küzdelem s minél jobban elényeszik az ember a tomboló vér és a könyörtelen anyag között, annál biztosabb, hogy az Isten elleni döntés Isten elleni gyűlöletté fokozódik.

De szól a Békeség Igéje. Isten nem hallgat s mind hangosabban üti órája a „kairosz”-okat. Maga elé idéz és új döntésre késztet. Vajjon meddig tart még a kegyelem ideje? Mikor kondul meg utoljára Isten órája? Nem tudhatja senki közülünk. Ez teljesen Isten hatalmában áll. Éppen ezért, amíg a Békeség Fejedelme közöttünk, mellettünk van és a megújuló történelmi szituációkban mindig újra megbékélésre hív, senki ne bízson a kronosz tartósságában. Lehet, hogy a világ még sokáig fenn áll, de nemzedékünk számára talán utolsókat vár Isten órája. Isten már döntött. Az Igé testé lett s ezzel kegyelem vár arra, aki megádja magát. De nem holnap, hanem ma Hiszen az este is bizonytalan, nemhogy a holnap. Boldog, aki felemeli fejét a rohanó áradatból és Istenre tekint. Ma még annak az Atyának szeretete fogadja, aki az idő teljességében, az isteni „kairosz”-ban elküldte egyetlen Fiát! A történelemnek titka számunkra egyedül ezen a ponton tárul fel. Élünk még. Megbomlott világ vesz körül, de élünk még. Isten igéje életünknek idejét újra keresztül metszi. Álljunk meg egy pillanatra reménytelenségünk menekülő útján s ne hazudjunk halált, amikor Isten életet készít számunkra. Hiszen azért szól Isten igéje, azért mutat az egyház hitvalló mozdulattal Jézus Krisztusra, hogy az elrontott történelem és a rohanó idő rabságából kiszabaduljunk. Az időnek vége a halál. Isten kihív az időből, a nagy nélkülözés „krónikus” világából és kegyelmes „kairosz”-ában örökéletet ajándékoz nekünk. Nekünk, az idő és a halál foglyainak életet, örök életet!

A történelem titka itt fejlik ki. Minden kérdésünkre ez a felelet. Az Úr szól és igéje engedelmes embereket hívogat. Sorsunk itt dől el. Részesé lehetsz egy történelmi „nagyszerű halál”-nak minden emberi dicsfénytől övezve, — de a pátosz ellenére is a halál megmarad halálnak. Vagy részesé lehetsz új történelem kibontakozásának, amely ugyan tenger szavadést rejteget számodra, de azon a napon, amely felé minden ostoba tagadás és filozófikus okvetetlenkedés ellenére is menetel a „kronosz”, Isten órájának utolsó kondulása készen talál. Ez pedig számodra eltagadhatatlanul a tökéletes életet jelenti, s ez éppen tökéletessége miatt örökké tart!

Nem kétséges, hogy hol van a helyed!

Balikó Zoltán

Tiszai Evangélikus Egyházkerület.

A Tiszai Evangélikus Egyházkerület neve történelmi név, éppen úgy, mint ahogy történelmi a Bányaié meg a Dunáninienié. Földrajzmeghatározó értéke nincs. Viszont annál becsebb rajta a mult emléke. Utal a XVIII. századra, a királyi Magyarország egységes evangélikus egyházi szervezetének kialakulására.

Mai területének leírásába szintén belekiváncokzik a mult feltárása, mégis ebből mindössze arra szorítkozunk, hogy milyen volt a területe az első világháború előtt. Ezt pedig eléggé megsejteti akkori egyházmegyéinek felsorolása: Arvai, Liptói, Szepesvárosi, Tátraaljai, Kishonti, Gömöri, Sárosi, Hegyaljai, Tiszavidéki és Brassói Egyházmegye.

A mai határok közt levő területét röviden így határozhatjuk meg: az ország fele. Magyarország területe most 172.204 km², a Tiszai Egyházkerületé 84.310 km².

Az egyházkerület püspöke Túröczy Zoltán, nyíregyházi lelkész. Felügyelője Lichtenstein László. A püspöknek állandó székhelye Nyíregyháza. A nyíregyházi egyházközség valóban súlypontja az egyházkerületnek. Az egyházkerület evangélikusságának közel egyharmada lakik itt, és két középiskolája is van.

Lélekszámára vonatkozóan idézzük a püspök 1943. évi jelentését: „Hazánkban a legutóbbi hivatalos kimutatás szerint 729.288 evangélikus él, a Tiszai Kerületben pedig 67.855. Ez az ország evangélikusságának 9,3%-a. Ezen a területen élnek a szászok is, akiknek száma 42.008. Ha őket is ide számítjuk, akkor ezen a területen, vagyis az ország felén él az ország evangélikusságának 15%-a, a másik felén pedig 85%-a. Egy km²-en az országos átlag 4,2 evangélikus lélek. A Tiszai Kerületben 0,8. Még szemléletesebben látjuk a helyzetet, ha felnagyítjuk a képét százszorosára. Száz km²-en, ami kerekén 17.000 kat. hold, országos átlagban 420 evangélikus lélek lakik, a Tiszai Kerületben azonban ugyanerre a területre csak 80 evangélikus lélek esik. Ez a statisztika azonban számunkra még mindig csalóka. Az egyházkerület való helyzetének megismeréséhez meg kell tisztítnunk ezt a statisztikát, mert ebben az evangélikus lakosság sűrűségét egyenlően osztottuk el az ország területére. Ha az ország evangélikusainak számából levonjuk a Tiszai Kerület területén élő s hozzánk s a szászokhoz tartozó evangélikusok számát, azaz 109.863-at, akkor az ország másik felében élő 619.425 evangélikus lélek lakik. Más kerületekben tehát 704 lélek él ugyanazon a területen, ahol a Tiszai Kerületben csak 80.” A püspöki jelentés megvilágítja az egyházmegyék sűrűségét is. 100 km²-re a Gömör-Kishontiban 725 lélek, a Hegyaljaiban 164 lélek, a Tiszavidékiben 81 lélek, az Erdélyiben 18 lélek esik. A Gömör-Kishonti Egyházmegyében tehát kedvezőbb a helyzet, mint az országban átlagosan. A Tiszavidéki Egyházmegye csak látszólag olyan sűrű, mint ahogyan a 81-es szám mutatja. Ha Nyíregyházát leszámítjuk a Tiszavidéki Egyházmegyéből, akkor ennek többi területén csupán 33 evangélikus lélek esik 100 km²-re.

A lelkési szolgálat szempontjából a helyzet 1944 elején a következő: Az egyházkerületi tisztviselőkkel együtt 75 lelkész teljes szolgálatot az egyházkerületben, beleszámítva a középiskolai vallás tanárokat, a vallás tanító lelkészeket is. Ha tehát nem volna az evangélikusság annyira ritka az egyházkerület területén, mint ahogy azt előbb láttuk, akkor az országos átlaghoz képest kedvezőnek tűnhetnék fel előttünk a lélekszámnak és a lelkészek számának aránya. Jelenleg alig valamivel több, mint 900 lélek esik egy lelkészre. Ha pedig az egyházkerületi tisztviselőket nem számítjuk, akkor is csak 935 lélek esik egy lelkészre. A megfelelő országos átlag felül van az 1100-on. Igen ám, de ez csak papíron mutatkozik kedvezőnek. Az említett püspöki jelentés az akkori helyzet alapján végzett számítás eredményeképpen megállapította, hogy egyházmegyénként egy lelkészre átlag a következő nagyságú terület esik: a Gömör-Kishontiban 126 km², a Hegyaljaiban 600 km², a Tiszavidékiben 2305 km², az Erdélyiben 5340 km².

Az egyházkerületnek 4 egyházmegyéje van, 47 anya-, ill. missziói egyházközsége és 6 missziói köre. Legújabban lehetőség nyílt a Székelyföldi Missziói Egyházközség megosztására; a Csiki Missziói Kör, ill. Egyházközség megszervezése azonban kérdéses marad a lelkészhiány miatt. Ezen a ponton át egyszersmind bepillantunk a Tiszai Egyházkerületnek mai legnagyobb kérdésére: honnan kap elegendő embert a lelkesi szolgálat ellátására?

Közép- és középfokú iskolái: van fiúgimnáziuma Nyíregyházán, leánygimnáziuma ugyanott; van tanítóképzőintézete, ill. liceuma Miskolcon; van kereskedelmi középiskolája fiú- és leánytagozattal Rozsnyón; van polgári iskolája ugyancsak fiú- és leánytagozattal szintén Rozsnyón. A református egyházzal közösen gimnáziumot tart fenn Rimaszombatban.

Egyedül áll az egyházkerületek közt a tekintetben, hogy főiskolája van: *Jogakadémiája* Miskolcon.

Szeretetintézményei közül a középiskolák mellett levő internátusokon kívül külön figyelemre méltó a rimaszombati-tamásfalvi egyházközség filiájában, Dusán nemrég létesült árvaház. A dusai árvaház élénk bizonyossága az élniakarásnak, felelősségrevételnek és a nehéz viszonyok közt is hívó vállalkozásnak.

Az *evangélikusság elhelyezkedését* már számbavettük a lélekszámra vonatkozó közlésben. Népiség szempontjából a gyülekezetek igen különbözőek, amennyiben vannak benne magyar, szlovák, vegyes magyar-szlovák istentiszteleti nyelvű gyülekezetek, sőt egy vegyes magyar-német is. Ez így megszokottan hangzik, de azt már kevesen tudják, hogy a Sajó és Hernád vidékén ősi magyar evangélikusság él, és ősi magyarság lakik Zselyken is. Hozzá tartozik az egyházkerület magyar evangélikusságának képehez a székelyföldi evangélikusság számának emelkedése, ez azonban elszomorító jelenség, mert egyet jelent a határon túl maradt, brassómegyei magyar evangélikusság súlyos vérvesztésével.

Amint már láttuk, a Tiszai Evangélikus Egyházkerület területén van még egy másik evangélikus egyházi szervezet is: Az Erdélyrészi Német Evangélikus Vezérfőesperesség. Az Erdélyrészi Országos Egyház jogutódja. Azonban a népi elv alapjára helyezkedett. A két szervezet teljesen függetlenül egymástól, főhatóságaik pedig mindaddig sikerrel tárgyalták meg a felbukkant kérdéseket.

Sólyom 7c.6.

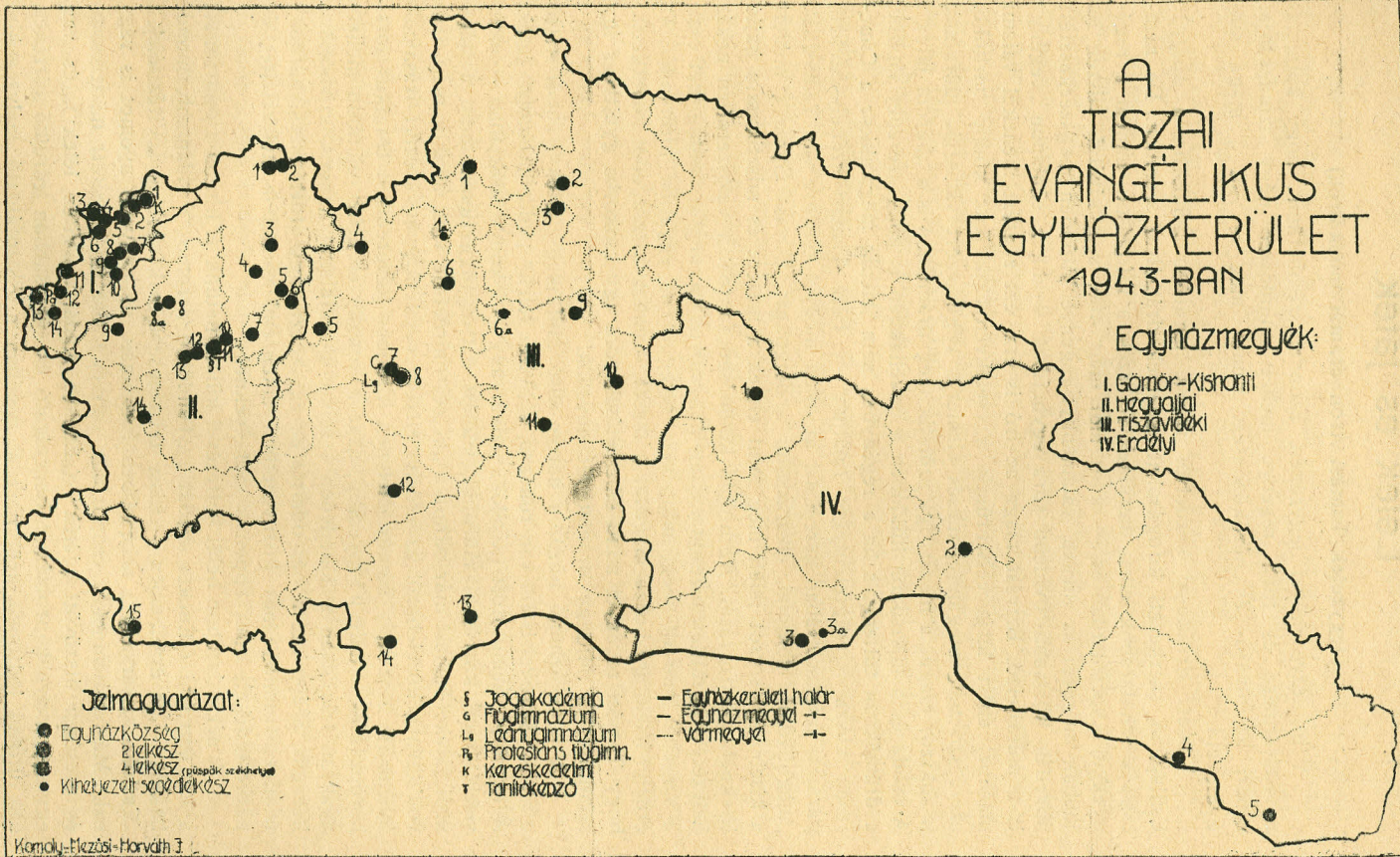
I. *Gömör-Kishonti Egyházmegye:* 1. Rozsnyó. 2. Rekenyeújfalu. 3. Jolsva. 4. Jolsyatapolca. 5. Kúntapolca. 6. Süvete. 7. Gömörhosszúszó. 8. Gömörpanyit. 9. Sajógömör. 10. Tornalja. 11. Balogpdár. 12. Rimaszombat—Tamásfalva. 13. Osgyán. 14. Várgede. (Mind Gömör-Kishont vm-ben.) II. *Hegyaljai Egyházmegye:* 1. Kassa. 1. 2. Kassa II. 3. Hernádvecse. 4. Fancsal. 5. Abaujszántó. (1—5. Abauj-Torna vm.) 6. Tállya. 7. Újcsanáros. (6—7. Zemplén vm.) 8. Sajókaza. 8. Ormospuszta. 9. Özd. 10. Arnót. 11. Miskolc. 12. Diósgyőr. 13. Diósgyőrvasgyár. (8—13. Borsod vm.) 14. Eger. III. *Tiszavidéki Egyházmegye:* 1. Ungvár. 1a Nagytárkány. (Zemplén vm.) 2. Újkenőc (Bereg közgazgatási kirendeltség). 3. A Kárpátaljai Misszió központja: Munkács (Bereg vm.) 4. Sátoraljaújhely. 5. Tokaj. (4—5. Zemplén vm.) 6. Kisvárd. 6a Olcsva. 7. Nyíregyháza. 8. A Délszabolcsi Egyházközség központja: Nyíregyháza. 9. Kőlece. 10. Szatmárnémeti. 11. Nagykároly. (6., 7., 8. Szabolcs vm. 6a. 9—11. Szatmár vm.) 12. Debrecen. 13. Nagyvárad. 14. Komádi. (13—14. Bihar vm.) 15. Szolnok. IV. *Erdélyi Egyházmegye:* 1. Nagybánya (Szatmár vm.) 2. Zselyk (Beszterce-Naszód vm.) 3. Kolozsvár. 3a. A Középerdélyi Misszió központja: Kolozsvár. 4. Székelyszombor (Udvarhely vm.) 5. A Székelyföldi Missziói Egyházközség központja: Sepsiszentgyörgy (Háromszék vm.)

A *Bányai* Evangélikus Egyházkerületnek a januári számban közölt térképe alatt a Bácsi Egyházmegye 3. sz. egyházközségének neve helyesen *Bajsa*.

A TISZAI EVANGÉLIKUS EGYHÁZKERÜLET 1943-BAN

Egyházmegyék:

- I. Gömör-Kishegyi
- II. Hegyaljai
- III. Tiszavidéki
- IV. Erdélyi

Jelmagyarázat:

- Egyházközség
- ⊙ 2 lelkes
- ⊙ 4 lelkes
- ⊙ 8 lelkes (püspök székhelye)
- Kihelyezett segédlelkész

- § Jogakadémia
- G Függetleniskola
- L₁ Leánygimnázium
- P Protestáns főgimn.
- K Kereskedelmi
- T Tanítóképző

- Egyházközségi ház
- Egyházmegyei
- Vörömezei

Lélek és játék.

(Jegyzetek Tamási Áron drámai munkáiról.)

Végignézve művei jegyzékén, azonnal szembetűnik, hogy hatalmas novellatermése és több regénye mellett mindössze négy színdarabját ismeri az olvasó- és nézőközönség. Ennek meg is van a maga magyarázata.

Tamási kritikusan kezdettől fogva, legutóbb Schöpflin a Magyar Csillagban, szerkezeti kifogásokat emelnek drámáival szemben. De nemcsak a színdarabok ellen merülnek fel ezek a kifogások, hanem a regényekkel kapcsolatban is — s ez alól még Ábel sem kivétel. Hiszen ha jobban megnézi az olvasó, valamennyi regénye kitűnően megszerkesztett novellák hosszabb-rövidebb sora egybefűzve — ha a címlapon „regény” is a műfajjelző. Bízást maga az író is érzi ezt s ezért menekül valami máshoz: ezért látja célszerűnek a cselekvényt mitikus ködbe burkolni, ezért szövege bele megannyi mesés elemet s végül ezért választja műfajnak is sokszor magát a mesét; így születik meg drámáiban is a „három játék”. A csoda és a misztikum különben a novellákban is nagy szerepet játszik; a drámákban túlteng, s ha a regényben nem jelenik meg, akkor a Címerek kusza egységtelenségét találjuk. — Féja Tamási székelységében, paraszti származásában keresi azt az okot, mellyel kedvére van Tamásinak „megbűvölni, elbájosolni, elvarázsolni a dolgokat”, Lovass Gyula e mellett a kisebbségi sorsot jelöli meg mint ennek a mesére és misztikumra hajló léleknek ihletforrását. Az utóbbi különösen fontos: a valószerűtlen nehéz helyzet, a korlátlan bizonytalanság hangsúlyozása, ahol a boldog élet csak a meséből maradt meg, mint vert seregből az egyetlen hírmondó. Az erdélyi lélek így hozza magával a mesét, s ennek lazaságából következik, hogy Tamási regényei mind elbeszélések sora egy csokorba gyűjtve s így színművei is mintegy dramatizált novellák.

A négy színmű közül a három első műfajilag „játék”, ebből kettő a „népi” jelzővel is fel van ruházva, a „Vitéz lélek” pedig „komoly” játék. A legutóbb bemutatott „Csalóka szívárvány” — könyv alakjában — nem visel semmi közelebbi műfajmegjelölést. Ettől függetlenül mind a négy népi játék (Tamási már akkor a „népies” hirdetője volt, amikor még nem volt divat), közelebbről az erdélyi életből veszi tárgyát, s ezért írásainak jellemzője a székel humor, melyben kitűnően keveredik a tragikus sors-hordozás és a naív könnyedség, azaz a komoly és nehéz életmód mellett gyakran felcsattan a jókedvűen s szinte gondtalanul hangos, szívbőljövő kacagás. S épp ezért, bár odairta az egyikhez, hogy „történhetik bárhol”, nemigen tudnók más környezetben elképzelni ezeket a helyzeteket és párbeszédeket, mint éppen a székelyeknél.

A négy darabon belül kettesével különíthetünk el kisebb csoportokat: a két korábbi („Énekes madár”, „Tündöklő Jeromos”) vidámabb, mondhatnók — jó értelemben — kissé felszínesebb, a későbbiek („Vitéz lélek”, „Csalóka szívárvány”) nehezebben fordulnak, de mélyebb nyomot is vág-nak. Másfelől mindkét csoportban van egy tisztán felépített misztikusan és mesésen átszövött „játék” („Énekes madár”, „Vitéz lélek”), és van egy-egy mélyebb problémát boncolgató és súlyosabban gördülő történet. (Az utóbbi kettőnek nem használ azonban a filozófálgató mélységekbe

való leszállás, mert csak jobban összekuszálja a cselekvényt — az értelem rovására.)

A mitikus szemlélet, mely gyakorta egybeolvad a mesével: a játékkal, magával hozza azt is, hogy általában az eszményi az uralkodó: a „Vitéz lélek”-ben az eszményi szerelem és a fanatizmusig hajtott magasztos idealizmus (ez már hit!); az „Énekes madár”-ban a fiatalság nagy szerelmének hallatlan ereje, mellyel minden akadályon átvergődik — s lám, ha ez hiányzik, már zökken a darab („Tündöklő Jeromos”, „Csalóka szivárvány”).

Mindezekén túl a négy darabnak vannak közös jellemvonásai az alakok rajzában, közös jellemek, szereplőpárok, helyzetek. Ilyen a rég nem találkozott barátok összejövetele, másutt a „rengeteg” apa-fiú kettőse a „Tündöklő Jeromos”-ban, hasonló a „Csalóka szivárvány”-ban. A két „szerelmes” játékban egy-egy talpig legény, aki a fiatalság nagy-nagy erejét hirdeti fiatal párjával a sötét-gonosz öregekkel szemben; ilyen a „társadalmi problémákat tárgyalók” között pl. Bajna Gábor alakja. A csalóka szivárványt felidéző Kund Ottóval együtt ezeknek az embereknek mind abban van erejük, hogy hisznek. S itt jutunk el Tamási darabjainál ahhoz a ponthoz, melyet mint leglényegesebb és legfontosabb tulajdonságát emelhetünk ki. Ezek a magasztos és eszményi célokért küzdő emberek (még ha „csak” szerelemről van szó, akkor is) mindig és feltétlenül hisznek abban, amire vágnak. Cselekedeteik bizonyágtévesztésbe mennek, mint a szamaras Balla Péter keresztes háborúja vagy Magdó szerelmének ereje, mellyel a falat is el tudja mozdítani.

Ilyen hithez lélek is kell, az a lélek, mely Ábelben volt, mikor Amerikában belefáradt abba, hogy örökké csak kulcsot formázzon s a „lélek parancsára” kezd egy reggel csillagok készítésébe. A „Vitéz lélek”-ben írja egy helyt Tamási, hogy az erős lélek magával hozza a tiszta embert s ez hozza magával a nagy tetteket. De az erős lélek nem születik meg magától, olyan ez mint az acél, úgy kovácsolják — s ez az edzés az a lelki folyamat, melyet az író Lázárja és Czintos Bálintja tusakodás, önmagával való viaskodás címén végez el. Van még másik két ilyen önégető szereplő, akik nagyon mély és személyes bizonyosságát adják az alázatosságnak és a lélek bensejéből fakadó hitnek: Kristóf és Rozália a „Vitéz lélek”-ben. Különb is ebben a darabban van a legtöbb ilyen elem: a „szerzetesi lelkületet mutató szoba”, „az asztalon nyitott biblia”, a második felvonást bevezető ótestamentumi monológ; a befejező jelenet: a házszenelés ünnepélyes kenyérszégése. S ezek nem maradnak meg hideg utasításoknak vagy külsőségeknek s ezért ebben a darabban valóban úgy érzi az ember, hogy keresztyén környezetben él és mozog az összes szereplő s amit tesznek, mondanak, azt keresztyén hit alapján meggyőződéssel vallják.

Csak hogy a többi darabban a léleknek másmilyen a visszhangja. Pl. a „Csalóka szivárvány”-t már e folyóirat hasábjain is kifogásolták a miatt, mert úgy tünteti fel Istent, mint akinek tulajdona a hallgatás. S ugyan ebben a játékban látjuk Kund Ottót, aki a világ megjavítását tűzte ki életcéljául. Bár mindenki kételkedik benne, ugyanakkor elismerik, hogy amit tesz és tett, hittel végezte s életformájának megváltoztatására is missziós hite bírta — s a darab egyetlen hívője: öngyilkos lesz. S ha

ennek a jelenetnek a villanásában végig tekintünk a többi játékon s egyszerűsrimd Tamási epikáján is, arra a felfedezésre jutunk, hogy ezek a szereplők valami pantheista közösség tagjai; hitüknek, mély idealizmusuknak és odaadásuknak alapja földöntúli, mondhatnók isteni, de nem attól az Istentől kapják éltető erejüket, akinek nevét egyesszámban és nagybetűvel szokta írni minden keresztyén.

Végére jutva mondanivalónknak most már felvetődik a kérdés, hogy mi az, ami ezekben a darabokban nagyon le tudja kötni a közönség figyelmét úgyhogy maradandó nyomot is hagy hátra? A tiszta költészet, a líra nagyszerű hangja a drámában is, nyílt és egyszerű magyarok évődése, a rokonszenves alakok győzelme, a fiatalok harcának eredményes megvívása — s mindez kitűnően ízes, beszélt magyar nyelven, nem preparált színpadi szölamokon. Szóval a mese kissé a romantikába hajlik, de cselekményszövése megközelíti a realitást, alakjai pedig élet-szerűek. Így ezek a játékok a sok szennyet feltaláló könyv- és dráma-halmazból ragyogó csillagként emelkednek a többiek fölé. Ezért méltán remélhető — mint Rédey jegyezte meg egyik, Vojnits-díjról írt beszámolójában —, hogy „a kiszikkadófélben levő drámai műfajnak oly kívánatos megújítása“ és felfrissítése egykor majd Tamási nevéhez fűződik.

Margócsy József.

SZÉLJEGYZETEK

A távházasságot költöttek

utólag megegyezhetnek gyermekeik vallására nézve. A kormánynak ezt a friss rendeletet a napilapok kellő mértékben ismertették; felesleges tehát tartalmilag többet mondani róla. Nem árt azonban figyelmeztetnünk egymást az ennek folytán ránk hárult kötelességekre. Minden evangélikusnak, tehát nemcsak az illetékes lelkésznek, kötelessége számontartani azokat a vegyes távházasságokat, amelyekben csak az egyik fél evangélikus. Aki pedig tud ilyen házasságról, törekedjék arra, hogy az ilyen vegyes vallású távházasságban élők a megszabott határidőn belül olyan értelmű megegyezést kössenek, hogy gyermekeik evangélikusok lesznek. Mivel pedig halandók vagyunk és ezt ma nagyon is érezzük, törekedjünk arra, hogy az ilyen vegyes vallású házasságban élők — határon innen, határon túl — okirat jellegével bíró irásban kinyilvánítsák kívánságukat, hogy gyermekeik evangélikusok legyenek. Mindezen felül azon-

ban igazán valamennyiünknek meg kell látnunk végre, hogy a gyermekek vallásáért folytatott küzdelmünkben pusztán magunkra vagyunk utalva; hiábavaló, sőt ostoba önáltatás abban reménykednünk, hogy kívülről kapunk segítséget, pl. hogy közjogi megoldással kerülünk a jelenleginél kedvezőbb helyzetbe. Az a tény, hogy a kormány a két lehetőség közül: adjon, ne adjon lehetőséget az utólagos megegyezésre, az előbbit választotta, igazán kinyithatná már azok szemét, akik az önerősítés helyett felterjesztésekre pazarolják erejüket. Megszívlelendő, hogy a kormány ezúttal nem először adott lehetőséget az utólagos megegyezésre. 1942 nyarán ugyancsak módot adott erre akkor, amikor a gyermekek vallására vonatkozó jogszabályokat kiterjesztette a határtér keleti és erdélyi országrészekre. Akkor 14 év alatt kötött házasságokra vonatkozott az engedmény, tehát jóval-jóval több embert érintett, mint a mostani.

Az evangélikus sajtó

kérdéseiről már sokszor volt szó sajtóösszejöveteleken s szinte mindannyiszor elhangzott az az elégedetlenkedő megjegyzés: lapjaink kevés példányszámban jelennek meg ahhoz viszonyítva, hogy milyen nagy a szükséglet és milyen nagy a reájuk bízott feladat. Ennél a megállapításnál megállt minden gondolat. Mivel mindenkítől lehet tanulni, felvetjük a kérdést, hogy nem kellene-e egyházunknak is egy bizonyos időpontot megjelölni, mondjuk egy hónapot, amely csak a sajtó-terjesztés hónapja lenne. Ekkor az egyházi szervezetek, de elsősorban a presbiterium, minden alkalmat megragadnának arra, hogy valamely egyházi lapnak, folyóiratnak előfizetők szerezzenek. Lássuk be, hogy 52 vasárnap közül egyetlen egyen erről beszélni (s hányan nem beszélnek!), továbbá azt a néhány pengőt egy meghatározatlan és sokak előtt ismeretlen sajtócélra adakozni, vajmi kevés... Országos egyházi eseményekről nem tudnak, nagy seregeinkről nem értesülnek újságot olvasó híveink, mert nem jártanak egyházi lapot. — Viszont lapjainknak el kell bírniok a bírálatot s erre — komoly keretek között — alkalmat is kell adni. Mert vannak megoldások, de ezek csak egészséges operációval hatnak. Legyen minden lapunk önmaga propagandája, de szánjunk rá időt és erőt, akaratot és jókedvet, hogy az evangélikus közvéleményt az evangélikus sajtó formálja...

A házi áhitatok, bibliaórák

tartásának időszerűsége kétségtelen. Egyik kényszerítő oka ennek a légitámadások veszélye, amely állandóan fenyegeti a templomban gyülekező közösséget. Bizonyos óvatosság kötelességünk. Hivatalos hatóságainktól érkezett figyelmeztetés, hogy kerüljük a tömegeket mozgató egyházi összejöveteleket. De a jövőre is gondolni kell, hiszen a valóban bekövetkező légitámadások esetén templomok is áldozatul esnek s nem hagyhatjuk híveinket éppen akkor vigasztalás, erősítés nélkül, amikor a kétségbeesés óráit élik át. Ennek megoldásához készen kell állnia azoknak az istentiszteleti

lehetőségeknek, amelyek a sorozatos összejöveteleket, minden nap másutt, biztosítják. A házi áhitatok tartását igazolja a nagy elfoglaltság, amely különösen városi gyülekezetek munkásságát tartja vissza, az esetleg lakásától távol lévő templom látogatásától. Számunkra mindig áldás, ha helyzetüket méltányolva, közéjük megyünk. Gyakran előfordul az is, hogy vallásosabb feleség hívására kerül sor a házi bibliaóra s ilyenkor a közönyös férfi, esetleg férfi családtagok udvariasságból is otthon maradnak. Mások a kíváncsiság, az újdonság, a különlegesség keresése hoz el embereket. A beszélgetés, a családi otthon légköre, az élet és munka iránt való érdeklődés, a lelkipásztor és híveinek személyes találkozása ad alapot a további lelki gondozáshoz. Sok-sok félreértést, amely egyházunkkal szemben is fennáll, lehet ilyenkor eloszlatni! Sőt felhasználhatjuk az alkalmat és rövid öt perces ismertetést adhatunk egyházunk tanításairól, természetesen népszerű nyelven. Egy-egy házi bibliaóra felér 10—15, máskor 40—50 család meglátogatásával, sőt annál is többet ér, hiszen hány lelkipásztori látogatás merül ki a politikai és háborús helyzet megbeszélésében. Attól pedig nem kell félni, hogy a kis közösségek létesítése a templomlátogatás kárára van, sőt eljön az idő, amikor ez a lelkigondozás adja alapját minden másnak.

Feltűnő

érvelés hangzott el Nagyváradon egy választmányi ülésen. A közismert főszerkesztő kijelentette a követhetőket: „Annyira hiszünk a demokráciában, hogy azt fogjuk tanácsolni pártunk tagjainak, ne zárkózzanak el az egyházi önkormányzatban való részvételtől, menjenek be az egyházközségekbe. Hiszen az egyházi adót közadók módjára fizetnők kell, érvényesítsék tehát jogaikat is az egyházközségekkel szemben. Segítsenek megteremtetni a szociális egyházat!” Ebből a nyilatkozatból kiténik, hogy a nagy baloldali megindulás, nekilendülés olyan vérmes reményeket keltett, hogy már nemcsak az állami, hanem az egyházi élet reformját is elvállalnák ott, ahol az egyházzal

szemben, eddig merő tagadás és rombolási szándék volt csak tapasztalható. Bizonyos az, hogy egyházunkban sok a demokratikus vonás (bár lassan, lassan ez is papirformának látszik csupán), de mintha ez nem lenne azonos azzal a demokráciával, amely politikai jellegével az egész világon közismert. Bizonyos továbbá az is, hogy egyházunk, mint ilyen, nem nyilatkozik sohasem politikailag, hanem nemzeti szempontból, s maga a kereszténység sem tartozik egyik koreszméhez sem, bármennyire is igyekeznek ezt néha elérni, reá kényszeríteni. Az is bizonyos, hogy gyülekezeteink tagjainak politikai állásfoglalását nem vizsgálták a munkában, szolgálatban való alkalmasság jellemzőjeképpen, de mindezek ellenére egyáltalán nem bizonyos, hogy valakinek az adófizetése vagy demokratikus politikai gondolkodása képessé és lehetővé teszi a vezetésre való alkalmasságot. *Sőt!* Presbiternek lenni, legalább is helyes felfogás szerint, nem lehet jelentkezés vagy rang vagy közéleti tekintély alapján, mert ehhez a közösségben való hűséges részvétel, példáulan hívő életgyakorlás, bűnbánat és a Krisztusba vetett hit szükséges. Abban pedig kételkedünk, hogy mind ezt önmagában hordja egy demokrata választmányi tag vagy akár a főszerkesztő. A lelkipásztori tapasztalat mást is mond: azt ugyanis, hogy a különösen vezető állásban lévő szociáldemokrata egyháztagjaink vajmi kevés érdeklődést mutattak az egyházi élet és áldozat iránt! Ha természetesen megváltoztatják eddigi állásfoglalásukat és pedig gyökeresen, akkor, úgy mint más egyháztagjainkat szívesen látjuk sorainkban, de akkor sem mint szociáldemokratákat, hanem mint evangélikusokat...

A vadászatok és disznótorok

idején csak fel-felröppentek a hírek a száz személyes körvadászatokról, a százötven vendéges lakodalomról s az itt is, ott is megtartott „rég, jó, békebeli” disznótoros vacsorákról. Adott mindent a jó magyar föld s a kamarák mélye, s akiknek akad még biztos összekötetésük, mindent biztosíthatnak pénzzel. Igaz, így volt ez egy esztendővel ezelőtt is, más háborúk idején is. Mindig akadnak olyanok, akik a megpróbáltatás idején bortól hunyorgó szemmel nem látják a mélységek és akik a lelki válságokban csak testük jóvoltának áldoznak, amivel maguk számára megoldanak minden kérdést. Hogy vannak ma is nincstelenek, nélkülözők, hogy a dolgozók százezreiben a háborútól függően új lehetőségek izgalmai feszülnek, hogy minden testi és lelki áldozat, évszázados szenvedések eredménye fölött a megsemmisülés Damokles-kardja függ, hogy a mai minden feltűnő és látható tékozlás holnap az ellenkezést, a visszaütést, a bosszút idézheti elő, az titok vagy lehetetlenség az ilyen gondtalanok számára. *Ez a magatartás akkor lesz igazán veszedelmes, amikor természetessé válik, amikor nincs reá elítélő szó, nincs ki felháborodjék, tiltakozzék ellene és ki ne jelentse, hogy a mai tékozlók nem képviselik a nemzeti magatartást, ez nem köztelfogás, nem mindenkivel egyenlők ők. Ha földi törvény elégtöbbször nem is állíthatók, legalább az írásokban napvilágot látó közvélemény jelentse ki: bármennyire tartozzanak a mai világ születési és gazdasági előkelőihez, még arra is méltatlanok, hogy ezen a magyar földön éljenek és biztonságot élvezzenek...*

FIGYELO

SZELLEMI ÉLET.

A *Baumgarten* díjakat ezévre a következőknek osztották ki: nyolcezer pengős felemelt első díjat kapott Szabó Lőrinc, hat-hatezer pengőt Benedek Marcell, Kolozsvári-Grandpierre Emil és Gulyás Pál, két-kétezer pengőt pedig Berda József és Csapody Csaba.

A *Székesfővárosi Könyvtár* most adta ki jelentését az 1942. évről. A jelentés szerint a könyvtár ebben az évben másfél millió könyvet kölcsönzött ki. A központ igénybevétele kisebb volt, mint a fiókoké. Ebből

arra lehet következtetni, hogy a tudományos munka megcsappant, a széles tömegek olvasó kedve azonban megnövekedett.

Hankiss János kultusz-államtitkár sokoldalú művelődéspolitikai tevékenységét mutatja, hogy felállították az *Országos Iskolánkívüli Népművelési Intézetet*, mely tudományosan foglalkozik majd a széleskörű népművelés oly időszerű kérdéseivel. Szinyey-Merse Jenő kultuszminiszter is beszédet szentelt ennek a fontos kérdésnek, s ezáltal a közfigyelmet felkeltette iránta.

A Székesfővárosi Iskolánkívüli Népművelési Bizottság a Pázmány Egyetem bölcsészeti karán „*Szomszédnépeink nacionalizmusa*” címen sorozatot rendez, melyen a német nacionalizmus kérdését Pukánszky Béla, a horvátét Hadrovics László nagy érdeklődés mellett nagyszerű előadásokban tárták fel. A továbbiakban a románokról Gáldy László, a szlovák és cseh nacionalizmusról Gogolák Lajos, a szerbről ugyancsak Hadrovics fognak előadást tartani.

Az *Országos Szociális Felügyelőség* már 1941-ben megkezdte a „szociális gondozók” képzését. Ezt a képzést tanfolyamokon végezték, melyekre havi száz pengős ösztöndíjakat adtak olyanoknak, akik a tanfolyam elvégzése után munkát vállaltak a Szociális Felügyelőség munkakörében. 1942-ben kormányrendelettel szociális tanfolyamokat állítottak fel a pécsi és debreceni egyetemeken, a kolozsvári közgazdasági karon és a budapesti műegyetemen. A képzés három egyetemi féléven keresztül elméleti és hat hónapig gyakorlati oktatásban folyik.

A tihanyi félszigetre *Népművészeti falut* terveznek, melynek házait a Balaton-környéki vidék építőstílusában építenék fel, s összegyűjtenék benne az egész vidék népművészeti kincsét, berendezkedésének, munkaeszközeinek, ruházatának, gazdálkodásának minden jellemző darabját. Az Országos Természetvédelmi Tanács a falut nemzeti parkká szeretné később kifejleszteni.

Komárom megye gesztesi és tatai járásait dr. Magyary Zoltán egyetemi tanár kezdeményezésére mintajárásokká alakítják át. Ezzel kapcsolatban a gazdasági iskola mellé harminc személyes internátust építettek, s benne megnyitották az *első szövetkezeti népfőiskolát*. A tatai népfőiskola a többi eddigivel szemben azt az újat jelenti, hogy különös figyelmet szentelnek a szövetkezeti problémáknak.

A *Levente Műsorközpont* most adta ki első műsorjegyzékét: ez a jegyzék jó ízlésre és magyar szellemre valló műsorpéldákat közöl a leventeifjúság számára. A selejtes „ifjúsági színműirodalom” és rokonai teljes figyelembevételével nélkül összeállított jegyzék magyar klasszikusokat, népi játékokat és a modernnek közül is a legjobbakat ajánlja az ifjúságnak. Örvendetes, hogy a jegyzék ellen vallási szempontból sem lehet kifogást tenni. A Magyar Út helyesen mutat rá, hogy már a csoport-címek is mutatják, milyen eszmekörből való ez a jegyzék. A régi szokásos „monológok” és „vidám jelenetek” elnevezései helyett ilyeneket találunk: balladajátékok, mesejátékok, népi játékok, legény-, leány-, gyermekjátékok, ősi magyar sportjátékok, stb.

A *Rokonnépek Intézetének* mindjobban terébélyesedik és igényesedik a tevékenysége. Ennek volt gyönyörű példája az az est, melyen Kodolányi János előadását a budapesti finn követ jelenlétében tarthatta meg. Az előadáshoz Lakó György, Rác István, Molnár Sándor és Hankiss János szólt hozzá. A finn vendégek számára Zongor Endre evangélikus lelkész, az Intézet egyik legtevékenyebb munkása tolmácsolta az elhangzottakat.

Tóth Aladár, a kiváló zenekritikus nagy sikerrel terjeszti Skandináviában a modern magyar zenét. Most egy *svéd nyelvű könyve* jelenik meg *Kodály Zoltánról*. Stockholmban tavasszal Kodály ünnepség lesz.

Népek Lutherje címmel Gál István fordításában angol nyelven 153 vers jelenik meg, melyeket különböző nemzetiségű költők Kossuth dicsőítésére írtak.

Romániai Magyar Írók Antológiája címen könyv jelenik meg a nagyenyedi Bethlen Szövetkezet kiadásában. A kötetben először mutatják be a Délerdélyben élő magyarság számottevő íróit és költőit.

A *Stockholmi Magyar Intézet* tudományos könyvsorozatát kezdett kötetenként átlag 300 oldalnyi terjedelemben. Az első kötet történelmi vonatkozású, s Kósáry Domonkos írta.

A Jelenkorban ismertetés jelent meg a Gyáriparosok Országos Szövetkezetének *szabadidő mozgalmáról*. A Bisztray Gyula tájékoztatására támaszkodó cikk közli, hogy a GyOSz-nak jelenleg 227 kultúrháza és sportpályája van, a szervezet kb. hét-nyolcszáz ezer ember művelésével és szórakoztatásával foglalkozik, s sportra és művelésre 1941—42-ben húsz millió pengőt költött. A cikk megjegyzi, hogy ez az összeg többszöröse annak, amit az állam évenként a népművelésre fordít. A beállítás persze megtévesztő, mert azt a bizonyos húsz milliót nagyrészt sportra fordítják.

FOLYÓIRATOK.

Az *Egység Útja* I. évfolyamának 12. száma teljes terjedelmében közli azt a „nyiltszavú és hitvalló memorandumot“, mellyel az Országos Protestáns Napok rendezősége a vasárnap megszenteléséért szállott síkra. Erről jut eszünkbe, hogy ilyen is volt. Ügylátszik azonban ez is csak egyszerű program-ötletnek bizonyul. Valamivel eltöltöttük a Protestáns Napokat. Ki emlékszik már erre? Törődik még valaki ennek a memorandumnak a hatásával? A Bethlen Gábor Szövetség pl. még törődik vele? Jó volna a kérdést napirenden tartani.

A *Református Élet* több folytatásban teljes terjedelmében közölte Ravasz Lászlónak a csepeli munkások előtt tartott nagyszabású beszédét a munkáról. Ravasz László beszéde a keresztyénség tiszta etikai bizonygatója volt a munkáról, mint jogról, kötelességről és kiváltságról. „Csak annak szabad nem dolgozni, mondta többek között, aki nem tud dolgozni. Gyermek, betegek, agok nem esnek ez alá a törvény alá. Ezeket a szeretet nagy parancsolatával a társadalom egészére bízta Isten azzal a szigorú utasítással, hogy a dolgozók addig nem ehetnek, amíg nincs betevő falatjuk a gyermekeknek, betegeknek, agoknak...“ „A munka nemcsak kötelesség, hanem jog is. Jog az élethez. Nem lehet démonibb társadalmat gondolni, mint ahol ép, erős emberek, akik tudnak és szeretnének dolgozni, akik akarnak dolgozni, nem utolsó renden azért, mert drága életüket, családjuk életét kell eltartaniok: nem kapnak munkát.“ „Istennek nevelői bölcsesége éppen abban rejlik, hogy ebben a teremtet világmindenségben nem végez el minden munkát Ő maga, hanem kicsiny, apró munkát reánk bíz azzal, hogy azt az Ő nevében az Ő dicsőségére mi végezzük el. Isten egy szóval megteremtett egy világot, de egy madárfészeket csak egy madárral tud építtetni. Isten megteremtette a csillagos eget, de egy tűt csak emberekkel tud megcsináltatni. Isten megformálta a tejutat, de egy zsebkendőt csak egy asszonyi kézzel tud megszövetni...“

A *Magyar Életben* Kodolányi János nagy összefoglalást közöl a finn-magyar kulturális kapcsolatok kérdéséről. Szomorúan állapíthatjuk meg, hogy még a közöttünk lévő testvéri kapcsolatokba is lehetséges volt sok üzletembernek, vagy egyéni érdeket hajhászónak belekontárkodnia, s sem mi a finneket sem ők minket nem ismerhetjük igazán. Nagy örvendéssel lehet azonban látni a mindig fejlődő kapcsolatokat a két nép között, s ebben elsőrenden evangélikus lelkészek munkáját.

Mezőgazdasági Szemle címen új folyóirat indul Erdélyben, az EMGE gondozásában. Kéthavonként fog megjelenni.

A *Magyar Csillagban* (febr. 15). Herczeg János „Ady a délszláv irodalomban“ címen rendkívül érdekes tanulmányt közöl. Rámutat arra, hogy már Petőfinek milyen nagy hatása volt a délszláv költőkre, mint Gyúra Jaksicsra, Sztárijá Popovicsra, Jása Ignyátovicsra. Az első szerb regényt Milován Vidákovics Budán írta meg, s egy másik nagy költőjük, Szima Milutinovics Vörösmarty szellemi gyermeke. A modern magyarok közül Ady Endre volt a legnagyobb hatással a délszláv költőkre. Tódor Minojlovics Nagyváradon barátja volt Adynak, s személyesen ismerte őt Mirosláv Krlezsa is, aki a Ludovika Akadémia növendéke volt. Ő írta Adyról

az első szláv nyelvű tanulmányt. E szerint Ady megelőzte a magyar társadalmi fejlődést, s olyan távlatokból nézte a magyar múltat és jövőt, ami a vátesz helyzetének felel meg. Leglelkesebb fordító Leszkovác és Jován Popovics voltak: nagyszerű tolmácsolásukban Ady versei az egész délszláv irodalomra nagy hatással voltak. Külön emlékezik meg Herczeg a „Vajdasági Szerb Fiatalok“ mozgalmáról. Ez akarta megmenteni és összegyűjteni azokat a társadalmi és kulturális értékeket, melyeket a magyarországi szerbség kialakított. Pláménac, a mozgalom egyik tagja Adyt a Duna- völgye nagy énekesének tartja.

A *Magyar Szemle* első cikket szentel Ravasz László „Korbán“ című könyvének, s abból különösen kiemeli Ravasz Lászlónak gróf Teleki Pálhoz betegágyáról akkor írt levelét, amikor Erdély egy része visszakerült Magyarországhoz. Ravasz ebben a levélben a kisebbségekkel való bánásmódról elmélkedik, s kifejti, hogy a magyar és román nép közt nincs lényegesebb érzelmi ellentét, csak értelmünk áll egymással szemben, mert a politikában egymással szembekerültünk. A szászokkal fordítva áll a helyzet, mert az érzelmi távolság igen nagy, majdnem áthidalhatatlan, s itt inkább a két nép értelmisége találkozhatnék. Megállapítja még Ravasz László, hogy a csonkaország gondolkozásmódja a kisebbségi kérdésben a trianoni évek alatt merevvé és egyoldalúvá vált.

KÉPZŐMŰVÉSZET.

A magyar művész társadalom Lyka Károlyt ünnepli hetvenötödik születésnapja alkalmából. Lyka Károly volt a modern magyar művészet első lelkes agitátora. A nagybányai iskola mindent megújító hatását és tisztult új irányzatát, a magyar festészetben korszakot jelentő értékét ő ismerte fel, s tette szemléletünk alapjává. Finom elemzéseinek, nemes stílusának, a szépség és igazság után való vágyának sokat köszönhet a magyar művelődés. Nem volt soha semmilyen művészpolitika harcosa, nem csatlakozott sehova, maga maradt, s tiszta agyvelővel nézte, gyönyörködéssel figyelte egész életében a magyar képzőművészet útját. Tudós és művész egyszemélyben.

Az *Iparművészeti Főiskola* igazgatójává Fáy Aladárt nevezték ki, s ezzel biztosították annak magyar fejlődésvonalát.

Elekffy Jenő, a Képzőművészeti Főiskola evangélikus tanára a Múbaráthban tartotta gyűjteményes kiállítását. Elekffy ma a legszámottevőbb akvarell festőnk. A kritika egyhangú lelkesedéssel fogadta kiállítását annál is inkább, mert sok hazai és külföldi sikeres szereplés ellenére idehaza gyűjteményes kiállítása tíz éve nem volt. Elekffy legutóbb a magyar képzőművészet nagy vándor kiállításával Németországban is nagy sikert aratott, s itthoni minden számottevő képtárunkban megtalálhatjuk műveit. Elekffy művészete példa arra, hogy nem az anyaga szerint kell elbírálni a művészi alkotásokat. Az akvarellnek, ennek a sokszor háttérbe szorított műfajnak és anyagnak Elekffy olyan művésze, aki elfeledteti, hogy mivel dolgozik, mert a szépség, a művészet erejével ragadja magához a lelket.

ZENE.

Adám Jenő és *Kodály* első elemisták számára nagyszerű, kis énekes-könyvet szerkesztett, amelyet szép képekkel is díszítettek. Ifjúságunk boldogan fogja használni.

A *Nemzeti Múzeumban Bach-hangverseny* volt, melyen Kresz Géza, Böszörményi Nagy Béla, a Veres Endre kamarakórusa nagy sikerrel tolmácsolták a legnagyobb evangélikus zeneköltő műveit.

Bartók legújabb művét az amszterdami ősbemutató után Kolozsvárt, majd Budapesten Szervánszky Péter mutatta be. A kritika mint korunk legnagyobb szabású hegedűművét ünnepli. Amerikában élő nagy zeneszerzőnk ezzel új dicsőséget szerzett a kis magyarságnak.

Dezséry—Mórocz.

ÍRÓK, KÖNYVEK

Egy új Jézus-könyv.

Hall Caine: *Krisztus élete*. Fordította Máthé Elek. 3 kötet. Budapest, 1943, Renaissance-kiadás. — Minél jobban megüresedik a modern világ hit tekintetében, minél jobban vesznek erőt rajta felvilágosodás, materializmus, vagy más újabb szellemi áramlatok, annál súlyosabb, annál kevésbé elkerülhető problémává lesz számára Jézus Krisztus. A hívók serege Krisztusban él s a Názáreti Mestert ismeri az evangéliumokból, ismeri mindabból, amivel életét ma is gazdagítja és megújítja. De a hitetlenség mindig újból kényszerül Jézussal foglalkozni — legalább is a tagadása formájában. Mert Jézus ma is eleven, eleven ereje híveinek. Akik nem hisznek benne, kénytelenek valamiképpen tagadó magyarázatot keresni, hogy leszámoljanak vele. Ezért kerül ki minden újabb szellemi áramlatból hamarosan egy-egy Krisztus-könyv, hogy az új áramlat hívei mint szenzációra figyeljenek fel rá s úgy véljék, hogy az végül is megfaji Krisztus „titkát”. Sok tapasztalatunk van arról, hogy az ilyen szenzációk éppen olyan hamar mulnak ki, mint amilyen hirtelen támadnak. Ugyanilyen esetek azok is, amikor egy-egy modern író kezd Jézussal foglalkozni. A legtöbbet közülök nem a hívő alázat vezeti, hanem az a modern, sokszor nagyralátó szándék, hogy költői erejük intuíciójával fejtsék meg a Krisztus-titkot.

Caine most megjelent és nagy reklámmal beharangozott műve is ebbe az utóbbi csoportba tartozik. A fordító hangsúlyozza előszavában, hogy a szerzőtől nem szabad „a kérdés tudományos feldolgozását” várni. E könyv szerinte „elsősorban irodalmi alkotás” s „igazi értékét az jelenti, hogy írója vallásos áhitattal fogott hozzá tárgyához”. Ez biztosít a fordító szerint olyan „egyetemes értéket” a könyvnek, mely „felette áll minden dogmatikai elfogultságnak vagy egyoldalúságnak”.

Caine kiszélesíti könyvét: az 1. kötet a Krisztus előtti korról kezdődik és áttekintést ad első sorban az Ószövetségről. Ennek az áttekintésnek a célja — úgy látszik — az volna, hogy a messiás-várás történetét világítsa meg. Azonban az, amit a szerző erre nézve mond, nemcsak hihetetlenül fogyatékos, hanem sokszor hamis és megtévesztő. Amit a zsidóság történetéből kiemel, az legtöbbször úgy hat (sokszor már a szakaszok címeiben is), mintha szenzációs csemegéket keresne a Bibliában. Egészen hamisan állítja be a prófétákat és amit pl. Ezsajásról elmond, az elképesztően sovány: a híres messiási jóvendőléseiről egy szót sem hallunk, csak Ezs. 53-ra utal röviden és csonkán. Hasonló a helyzet a többi prófétánál is.

E bevezetés után kerül sor Krisztus történetére. A szerző nagyjában az evangéliumok sorrendjében tárgyalja az anyagot oly módon, hogy az evangéliumi történetről bő tartalmi ismertetéseket ad, összeveti egymással az evangelisták párhuzamos tudósításait és ezeknek a segítségével kritizálja őket. A kritika, amelyet alkalmaz, élenek emlékeztet bennünket a racionalizmus idejére, amikor a tudósításokban levő egyenetlenségeket, látszólagos ellenmondásokat használták fel arra, hogy az elbeszélések hitelét minél jobban ierontsák. Közben leginkább Strausz Dávid, néhol pedig Renan neve fordul elő. Mintha a Strausz Dávid könyvének megjelenése óta eltelt száz év alatt a teológiai tudomány berkeiben semmi sem történt volna (ha már ebben az „irodalmi alkotás”-nak szánt műben „tudomány”-ról van szó). A csodák így részben apokrif evangéliumokból származó késői tudósításoknak minősülnek, mint a Jézus születésére vagy a tengeren járására vonatkozó történetek, részben bizonyos eszmék legendaszerű előadásai (pl. a nagy kenyércsoda, vagy a kánai menyegző története), részben nem is csodák (mint a naini ifjú és Jairus leányának a története) stb. De nem jobb a helyzet ott sem, ahol a szerző Jézus igehirdetéséről szól. Az erről szóló fejezet hihetetlenül sovány magában véve is, de egyenesen elképesztő az, ahogyan a szerző Jézus tanításának a „lényegét” összefoglalja: „Jézus középponti tanítása az volt, hogy ez a világ minden javával

és gazdagságával a sátáné és ezért ennek a világnak minden javát és örömet azok élvezik, akik a sátánnak szolgálnak. De majd az eljövendő világban, amikor Isten maga uralkodik ezen a földön, minden ellenkezőjére változik. E világ (!) szegényeiből lesznek a gazdagok Isten országában. E világ (!) elnyomottai ülnek a bírói székbe a mennyek országában és élnek palotákban" (II, 292 lap). Az egyszerű bibliolvasó tudja, hogy ez tökéletes elferdítése annak, amit Jézus hirdetett. De a teológiai tudományosság is régóta tudja, hogy ezt Jézus nem hirdette. Ilyen színben Jézust csak a marxista szocializmus szeretne feltüntetni. Vajon Caine azok közé tartozik, akik Jézust szocialistává szeretnék bélyegezni?! Egy másik helyen Caine Jézusról úgy ír, hogy „ő volt, aki Isten eszméjét tökéletesen megszabadította minden testi elképzeléstől, minden időtől vagy tértől való megkötöttségtől“ (I, 40. lap). Aki csak egy kissé járatos az emberi gondolkodás történetében, az tudja, hogy ez is teljesen hamis beállítás.

A 3. kötet a „Krisztus utáni“ időről szól s leginkább az apostoli kor történetét adja elő a Cselekedetek könyve nyomán. Végül az evangéliumok keletkezéséről szól. Nem bocsátkozhatunk e részek részletesebb tárgyalásába, de hangsúlyoznunk kell, hogy ezekben is sok a hamis és megtevésztő állítás.

Mit mondjunk ezek után? Kétséges előttünk, hogy a könyvet valóban irodalmi alkotásnak lehet-e mondani. Nincs benne nyoma sem annak, hogy a szerző az író eszközeivel igyekeznék formálni Jézus történetét. Hogy a könyv nem tartozik a tudományos kutatás területére, az az elmondottak nyomán is nyilvánvaló. Legfeljebb arról lehet szó, hogy egy dilettáns szerző mondja el véleményét a tudomány látszatát keltve. Tanulságos és intő példa azonban a könyv arra nézve, hogy a Jézussal való foglalkozáshoz nem elegendő a „vallásos áhitat“. A „vallásos áhitat“ nem hit. Hit nélkül pedig Jézus személyének a titkát megragadni nem lehet. Hogy ezek után a könyv „egyetemes értékei“ miben rejlenek, arra nézve valóban tanácstalanok vagyunk. Az azonban bizonyos, hogy a magyar keresztyénségnek nem erre a Krisztus-könyvre van szüksége.

Karner Károly.

A magyarság őstörténete. Szerkesztette **Ligeti Lajos.** Budapest, 1943, Franklin-Társulat, 289 lap. — A magyar nép eredetével s honfoglalás előtti történetével az utóbbi években, sőt évtizedekben egyre többen foglalkoznak nálunk. Szinte divatba jött, hogy napilapok és szépirodalmi folyóiratok hasábjain nyilatkozzanak a magyar őstörténet kérdéseiről, sajnos, többnyire olyanok, akiket izzó magyar érzésükön kívül alig képesít valami az állásfoglalásra, mert sem e tárgykörre vonatkozó tudományos szakismereteik nincsenek, sem módszereik kutatást nem végeztek a tudomány e területén. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Magyarságtudományi Intézete éppen ezért szükségesnek látta, hogy a fogalmak tisztázása végett előadássorozaton vizsgáltsa meg a magyar őstörténetre vonatkozó tudományos kutatások eredményeit, hogy így eloszlassa az ezen a téren még a művelt közönség körében is uralkodó tájékozatlanságot s ellen-

súlyozza a tudományos műkedvelők hatását. Tizenegy kiváló szakember tartotta a mult év tavaszán ezeket az előadásokat, s ezek bővített szövegét nyújtja az előttünk levő könyv. A magyarság származására, őshazájára s a honfoglalás előtti történetére vonatkozó ismeretekért nem elég csak a történelem írott emlékeihez folyamodni, hiszen éppen a történetírás nyújt talán a legkevesebb hiteles adatot népünk ködbevesző multjáról. Fontos szerep vár e kérdés megvilágításában a történetírás ú. n. segédtudományaira: a régészetre, a föld- és néprajzra, a nyelvtudományra és az antropológiára. Az illető előadók tudóshoz illő lelkiismeretességgel és pontossággal vizsgálták meg saját szaktudományuk fényénél, hogy mi az, amit meg lehet állapítani az őshazabeli magyarok népi és faji sajátosságairól, életmódjáról, szokásairól és vándorlásairól. A tudomány világánál vizsgálva meg az emlékeket azt kell látnunk, hogy bizony nem sok az, amit akár az

íráscs forrásművekből, akár a segéd tudományok kutatási eredményeiből bebizonyított ténynek, vagy legalább elfogadható valószínűségnek tarthatunk népünk őstörténetéből. A legtöbb és legmegbízhatóbb adattal a nyelv, ez az évezredekben át megörzött közös népi kincsünk szolgál, természetesen csak akkor, ha tudományos módszerességgel vizsgáljuk jelenségeit. A könyv szerkesztője és írói mindenestre értékes munkát végeztek, mikor a nagy nyilvánosság számára is könnyen hozzáférhetővé tették az elfogulatlan tudomány tanítását a magyar őstörténetről. rj.

Asztalos István: A fekete macska. Budapest, 1943. Magyar Élet kiadás. — Történelmi színművekkel való kísérletezései után — az időknek és a divatnak megfelelően — népies színművel lépett előnk az író. Sőt erdélyi módra „játéknak”, „drámai játéknak” nevezi. A cselekvény még a megszállás alatt történik s tele van gyűlölködő, szitkozódó, háborúskodó jelenetekkel és párbeszéddekkel. A címben felírt fekete macska, mint Lukács gazda feleségének szerencse-állatja vonul végig szimbolumként az egész darabon; s a szimbolum helyes is, mert macskaszürüen lopakodó, bujkáló emberek szerepelnek, kiknek nagyon babonás, fekete lelkük van s általában sötét, zavaros dolgokkal foglalkoznak. Van ebben minden: tiltott szerelem, bonyolult örökségi ügy tanúk megvesztegetésével, az ilyen „fekete” drámákban már elmaradhatatlan javasasszonnyal s végül még gyilkosság is történik. Ez aztán nagyon jó alkalom arra, hogy a harmadik felvonás vége a kétségbeesett anya elkeseredett zokogásában fuljon el. Margócsy.

Aldous Huxley: Nyár a kastélyban. Fordította Boldizsár Iván. Budapest, Franklin Társulat kiadása. — Minden Huxley-regényt utópistának mondanak vagy legalább azt állapítják meg róla az olvasók, hogy szereplői teljesen irreálisak s főleg nem maiak. Ez a könyv is ilyen. Úgyesen vezetí meseanyagát, a történet végül is ködbevész s azt hinné az ember, hogy ez a kötet csak kiszakított részlete valamely

nagyobb műnek. Vannak benne célzások, összefüggések, melyek megoldva csak az íróban élnek s talán Huxley maga sem tartja fontosnak, hogy az olvasó is értse. Valami „épater le bourgeois” jellegű csínytevő és huncutkodó mosollyal áll a háttérben Huxley és élvezi, hogy képtelen jellemzéseivel s a szerinte modern problémazgatáson nyavalygó társadalom bemutatásával megnyire elképeszti a közönségét. Szereplőinek egyéb dolguk sincs, mint szalonban ülve jólnevelten folytasnak aforizmákban társalgást, melynek főtémája a sexualitás, az érthetelenségig modern művészet — érzik rajta az erőlködés, hogy az író mindenképpen különcködően más akar lenni, mint a többi. Erőlködik, mert ez nála csak írói attitűd s ha olykor kiesik ebből a szerepből, megmutatkozik a regény lapjain a normális keretek közt mozgó, szélesen jellemző kiváló novellista. Sajnos, hogy ezeket a ritka alkalmakat elnyomja felvett cinikus hangja. Margócsy.

Kosáryné Réz Lola: Perceg a szű. Budapest, Új Idők Irod. Intézet kiadása. — Kosáryné két éve „Asszonybeszéd” c. regényével egy regényciklust kezdett, melyben a magyar asszony életét, sorsát akarja felvázolni. Ennek a regényciklusnak a második darabja van előttünk most. Az „Asszonybeszéd” hősnőjének a leszármazottai szerepelnek benne, de azért teljesen önálló és amattól független munka. A melegszívű óronó négy asszonysorsot állít előnk. Az egymás után születő nemzedékek asszonyai egymástól erősen különböző egyéniségek. Más-más környezetben és korban élő magyar asszonyok, erős lélekkel és emelt fővel viselik az élet terhet, nem könnyű sorsukat, szembenéznek bajjal, veszedelemmel, de meglátják a hétköznapok közepette azokat az ünnepeket is, melyeket nem jelez piros betűvel a naptár. A regény nem könnyű olvasmány, de színes és elevenen megrajzolt képeiben sok és nagy, időtálló igazságot állít előnk. Hit, hűség, kötelességteljesítés, önfeláldozó anyai szeretet, hazaszeretet az, amire tanít. K. D. I.

Négy evangélikus naptár az 1044. évre. — Harangszó Naptár. Szerk. Szabó József. Győr. — **Evangélikus Naptár.** Szerk. Kiss Béla. Arad. — **Wehr und Waffe Kalender.** Szerk. Spiegel-Schmidt Frigyes. Győr. — **Protestanten-Kalender.** Szerk. Göhring Gotthold. Győr.

A **Harangszó Naptár** idei évfolyama az evangélikus magyarok részére készült. Az évenként visszatérő rovatokon: elmélkedéseken, jubileumi és búcsúztató emlékeztéseken s néhány jellegzetesen egyházi vonatkozású cikkeken felül az ú. n. népi irodalomból nyújt lelki táplálékot. Így egyszerre több feladatot teljesít. Bizonyosságát adja, hogy a magyar evangélikusság ugyanúgy része a magyar népeknek, mint pl. a magyar reformátusság. Ugyanakkor pedig bizonyosságot tesz az igazi magyar lelki egységről is: felekezetre való tekintet nélkül szólaltatja meg a népi írókat. Rendjén van ez. Amikor a keresztyéniségről van szó, akkor csak érvényesüljön tisztán, megalkuvás nélkül az evangélikus keresztyénség. Amikor pedig a magyar népről és a magyar lélekről van szó, akkor nyilják ki minden szív az egész magyarság lelke előtt.

Hasonló feladatokat teljesít a Romániai Zsinatpresbiteri Evangélikus Egyházkerület kiadásában Aradon megjelent **Evangélikus Naptár** is. De más módon. Első, terjedelmes része a tíz parancsolattal foglalkozik. Mégpedig úgy, hogy mindegyik parancsolatnál a magyarázat után szemléltetésül népregéket, népballadákat, jó magyar verseket ad. Így a parancsolatokat a magyar nép eszejárása szerint viszi közel olvasóihoz, egyszersmind népi irodalmi éledelt is ad nekik. Például a 4. parancsolatnál közli a guraszádai „Fiú sziklájá”-ról szóló legendát, Petőfi Sándor versét „Szüleim halálára”, a „Budai Ilona” székely

népballadát. A naptár derekas része az anyaszentegyházról szól s kiváltképpen a kiadó egyházkerületéről. Az ennek életét ismertető fejezeteket és képeket alig lehet meghatódottság nélkül olvasni és nézni. Isten iránti hálaunk nem lehet elég mély annak a küzdelemnek a láttán, amelyet ott folytatnak evangélikus testvéreink. Maga a naptár is bizonyossága a buzgóságnak. 192 lap terjedelműl Változatos. A lelkészek, tanítók, teológusok, templomok képeinek bemutatásával hatalmas önrzefokozó eszköz az egyházépítésben.

A két német naptár legnagyobb részt közös szövegű. E közös rész arra van hivatva, hogy a hazai német evangélikusságot hitében erősítse. A **Wehr und Waffe Kalender** a további részben a lőcsei német evangélikusságról közöl jubileumi cikket és közli a hazánkban levő német és némettel vegyes istentiszteleti nyelvű gyülekezetek és egyházi közületeik jegyzékét. A **Protestanten-Kalender** a Délmagyarországi Protestáns Diakonisszaegyesület megbízásából készült. Külön részében a magát „Délmagyarországi Német Evangélikus Egyház”-nak nevező szervezet és a Bácskai Német Református Egyházmegye kérdéseivel, intézményeivel foglalkozik, és statisztikai adatokat közöl róluk. Sajátságos, hogy egy szóval sem említi, hogy a Bácskai Német Református Egyházmegye szerves része a Magyarországi Református Egyháznak, sőt az „autonom” szóval megtéveszti a tájékoztatlan olvasót. Bizonyára azért nem említi, hogy ne legyen még érthetlenebb az evangélikus német egyházi szervezet jelenlegi különállása. S. J.

Örömmel emlékezünk meg arról, hogy **Dezséry László** nagysikerű „**Templomozó káté**”-ja most az „**Üzenet**” kiadásában, **Tessényi Kornél** fordításában németül is megjelent. r.

Hibaigazítás. Folyóiratunk februári számában a 40. lapon alulról a 10. sorban „megtérés” helyett „megértés” olvasandó.

Olvasd!

Terjeszd!

A Keresztyén Igazság kiadványai:

- Dr. Luther M.:** *Igy imádkozzál.* Egyszerű útmutató az imádkozáshoz. II. kiadás. 60 fillér.
- Próhle Károly:** *Keresztyén magyar lelki egység.* Ára 30 fillér.
- Groó Gyula:** *Halál, feltámadás, örökélet.* 30 fill. (II. kiadás.)
- Balikó Zoltán:** *Győzelem földjén.* 20 fillér.
- ” ” *Hősök, keresztyének.* 30 fillér.
- Scholz László:** *Isten a mi oltalmunk.* II. kiadás. Ára 20 fill.
- Dibelius Ottó:** *Jézus Krisztus egykor és most.* Elfogyott.
- Karner Károly:** *Evangélium, magyarság.* 10 P.
- ” ” *Isten igazsága. (A Római levél magyarázata)* füzve 10 P, kötve 14 P.
- ” ” *Máté evangéliuma.* Elfogyott.
- ” ” *Allam és felsőbbség.* 1 P.
- ” ” *Halhatatlanság vagy feltámadás.* 1.20 P.
- Kiss Jenő:** *Törvény vagy evangélium. (A Galáciai levél magyarázata.)* 3 P.
- Scholz László:** *Jézus Krisztus.* 2.20 P. (Tömeges rendelésnél kedvezmény.)

Megrendelhetők a „Keresztyén Igazság” kiadóhivatalában, Sopron.
A könyvek ára befizethető a Keresztyén Igazság kiadóhivatal, Sopron,
45.031. sz. csekkszámlájára.

Legközelebb megjelenik:

Dr. Belohorszky Ferenc: *A magyar nyelv és irodalom tanítása evangélikus középiskoláinkban.* — Ára 2 P. Megrendelhető a „Keresztyén Igazság” kiadóhivatalában, Sopron, Arany J.-u. 9.
